קנין הלכה

3

מראי מקומות

13

תמוז - אלול תשפ"ה
או"ח הלכות עירובין

המשך סימן **תח, - סעיף ב - סימן תטז**

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן תח

סעיף ב

מקור הדין של השו"ע הוא ברמב"ם פ"ו הל' עירובין ה"ד.

והנה מלשון הרמב"ם והשו"ע שאמרו הניח עירובו ברשות היחיד, משמע לכאורה שהנותן עירובו בעיר שאינה מוקפת מחיצות ואין דינה כרשות היחיד, אינה נחשבת לגביו כד' אמות. [ואף שהרמב"ם (פכ"ז הל' שבת ה"ב) כתב שמותר להלך את כל העיר אפילו היא גדולה כנינוה ואפילו אינה מוקפת חומה, י"ל דהתם שאני דמיירי בשובת בעיר, ולא במי שהניח עירובו בעיר, דאפשר שבזה סובר הרמב"ם דדוקא עיר המוקפת חומה חשיבא כד' אמות].

אמנם הבית מאיר [סי' תה ס"ו] נקט בפשיטות שגם הנותן עירובו בעיר שאינה מוקפת מחיצות, כל העיר לגביו כד' אמות, וכן נקט בשער הציון [כאן ס"ק יג],[1] וכן כתב החזו"א [סי' קי ס"ק ז], עי"ש שלמד זאת מגמרא מפורשת [דף לב:] שאם נתן עירובו בעיבורה של עיר אמרינן שכל העיר כמאן דמליא דמיא, ומשמע שכל העיר כד' אמות אף שעיבורה של עיר אינו בתוך היקף החומה.

נתן עירובו בעיר חריבה שאין לה מחיצות

בגמ' [דף ס:] הובא הדין שהשובת בעיר חריבה מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה, ולר' אלעזר ה"ה הנותן עירוב בעיר חריבה, ופירש"י [ד"ה בעיר חריבה] שחריבה מדיוריה אבל מחיצותיה קיימות סביב לה, ובטעם הא דהשובת מהלך את כולה כתב [שם ד"ה לרבנן] דהוא משום ששבת באויר מחיצות. עוד אמרו בגמרא [שם] דהנותן עירוב בעיר חריבה שאינה ראויה לדירה אין כל העיר נחשבת לו כד' אמות, ופירש"י דאינה ראויה לדירה היינו שנפלו מחיצותיה.

ומכל זה משמע שלענין הנותן עירובו בעיר שחריבה מדיוריה אין מקילין לעשותה כולה כד' אמות אלא כאשר מחיצות העיר קיימות, וכן הובא במשנה ברורה [ס"ק כד].

אמנם החזו"א [סי' קי ס"ק ז] כתב דכשם שעיר מיושבת נחשבת כולה כד' אמות אף בלי חומה, כן גם בעיר חריבה מדיוריה מקילין להחשיבה כד' אמות אף אם אין לה מחיצות. אך הוסיף דבעינן שישתיירו בבתים ג' מחיצות ותקרה שאם לא כן אין כאן תורת עיר.

פסק ההלכה בנותן עירובו בעיר חריבה

בגמרא נחלקו שמואל ור"א בנותן עירובו בעיר חריבה אי חשיבא כולה כד' אמות. ונחלקו הפוסקים כמאן הילכתא:

א. הרמב"ם והרא"ש והרז"ה ורבינו יהונתן פסקו כר"א שכל העיר כד' אמות.

ב. הראב"ד [הובא בריטב"א] והרשב"א והמהר"ם מרוטנבורג [הובא בהגמי"י] פסקו כשמואל. והשו"ע פסק בסתמא להקל כי"א, וכן הסיק הביה"ל [ד"ה ואפילו לדינא].

סעיף ג

מקור הדין הוא במשנה דף ס. הנותן עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום, שגם בלי עירובו יש לו את כל העיר ועיבורה כד' אמות.

ביאורים והערות

1. בשער הציון ציין לחיי אדם [כלל עו דין יא], אמנם החיי"א איירי במי ששובת בעיר שאינה מוקפת ולא בנותן עירובו בעיר שאינה מוקפת, והיינו דפשוט להשעה"צ שאין לחלק בין שובת לבין נותן עירובו, וכן פשוט להחזו"א [סי' קי ס"ק ז]. [ובספר גאון יעקב (דף לב:) נקט שאפילו שובת בעיר לא הויא כד' אמות אלא בעיר מוקפת, וכתב בשעה"צ שראיות החיי"א מכריחות דלא כוותיה].

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין תוס' [דף ס: סוף ד"ה כגון] שכתבו שגם הנותן עירובו באמה האחרונה של עיבור העיר לא עשה כלום, ויש לו את כל העיר ועיבורה כד' אמות, ומודדים תחום אלפיים מסוף עיבורה של עיר ולא אמרינן שיהיו לו ד' אמות לכל רוח וימדדו לו תחום אלפיים מסוף אותן ד' אמות, דכל שנמצא במקום שדינו כד' אמות, כל המקום הזה הוא מקום שביתתו ואין לו חוצה לו אפילו אמה אחת.

וכתבו התוס' דכן הדין במי שהוציאוהו מחוץ לתחומו באונס ונתנוהו בתוך היקף מחיצות דיש לו את כל ההיקף כד' אמות, אין לו מחוץ להיקף אפילו אמה אחת, אף אם נתנוהו באמה הסמוכה למחיצה. [ונמצא שיש צד חומרא בהיקף המחיצות, שאילמלא המחיצות היו לו ד' אמות לכל רוח ועכשיו אין לו אלא את היקף המחיצות ולא חוצה להן].

והובאו דברי התוס' האלו במג"א [ס"ק ד] ובמשנה ברורה [ס"ק כט].

<u>סעיף ד</u>

מקור הדין הוא במשנה דף ס., ושם מבואר ברש"י דמי שהונח עירובו מחוץ לאלפיים אמה שאין עירובו חל וקונה שביתה בביתו, בין אם הוא נמצא בביתו ובין אם הוא נמצא בתחום ביתו, דהיינו בתוך אלפיים אמה לביתו.

וכתב המשנה ברורה [ס"ק ל] שהטעם הוא משום שא"א לו להגיע בזמן ביה"ש מהמקום בו הוא עומד, שהרי העירוב מונח "מחוץ לתחום בו הוא עומד". ומשמע מלשון זה דאזלינן בתר התחום שהיה לו אם לא עירב, ולא בתר התחום שיהיה לו אם יחול העירוב [שאם היתה הכוונה דאזלינן בתר התחום של העירוב היה צריך לומר שהאדם עומד מחוץ לתחום עירובו]. וכן הוא פשטות לשון הרמב"ם [פ"ו עירובין הי"א] וז"ל והמניח עירובו חוץ לתחום אינו עירוב מפני שאינו יכול להגיע אל עירובו עכ"ל, ומשמע לפום ריהטא דאזלינן בתר התחום שיש לו קודם שחל העירוב.

ולפי"ז אם הניח את עירובו בתוך עיר אחת, והעירוב מרוחק מביתו יותר מאלפיים אמה, אך אם יחול העירוב ותהא כל העיר האחרת כד' אמות ויהא תחומו אלפיים אמה מקצה העיר, יהא האדם בתחום עירובו, לא יחול העירוב, דסו"ס לפי תחומו הנוכחי קודם שחל העירוב אין העירוב נמצא בתוך תחומו. אולם באור שמח [פ"ח עירובין ה"ה] כתב שעירובו חל.[2]

וכבר הארכנו בזה לעיל [סימן זה סעיף א] בדעת השו"ע בציור הפוך, שהאדם דר באמצע עיר גדולה והניח עירוב מחוץ לעיר בתוך אלפיים אמה מקצה העיר אך מרוחק יותר מאלפיים מביתו, דאם אזלינן לפי התחום שיש לו קודם חלות העירוב נמצא שיכול להגיע אל העירוב, משום שהעיר נחשבת לו כד' אמות, אך אם ניזיל לפי התחום שיש לו אחרי חלות העירוב נמצא שהוא מחוץ לתחום עירובו, והבאנו שם שהמג"א והמשנ"ב נקטו בדעת השו"ע שיכול לילך אל עירובו, וכמה אחרונים חלקו וסברו שאינו יכול להגיע אל עירובו וכן נקט החזו"א.

<u>בדברי הרמ"א שיש לו תחום ביתו</u>

כתב הרמ"א שהמניח עירובו מחוץ לתחום אלפיים שלא חל עירובו, קונה שביתה בביתו ויש לו תחום מביתו, וכן מבואר ברש"י [דף ס. והובא במ"מ פ"ו ה"ג]. וכתבו הראשונים הטעם דאנן סהדי שדעתו שאם לא יחול עירובו יקנה תחום מביתו.

ביאורים והערות

2. האור שמח למד זאת מהגמרא [דף לה.], שאם הניח עירוב בסמוך לסוף אלפיים אמה, ונתגלגל העירוב אל מחוץ לאלפיים אמה אך הוא בתוך ד' אמות למקום שביתתו, דחל העירוב. והרי לפי תחומו קודם שחל העירוב אין הוא יכול להגיע אל העירוב, ומוכח דאזלינן בתר התחום שיש לו אחרי שחל העירוב, וממילא קנה שביתה במקום בו הונח העירוב מתחילה והעירוב בתוך ד' האמות של מקום השביתה, וגם האדם נמצא בתוך אלפיים אמה ממקום שבו קנה שביתה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין במ"מ שכתב דאף שבעבודת הקודש כתב הרשב"א שלא קנה שום תחום, לא בעירובו ולא בביתו, ולא יזוז ממקומו, מ"מ העיקר כרש"י, וכן כתב הרשב"א עצמו בחידושיו [דף ס:].

<u>סימן תט</u>

<u>סעיף א</u>

מקור הדין של עירוב הניתן בבית הקברות הוא במשנה דף כו: ובגמרא דף לא..

ונתבאר בגמרא דכיון שאין מערבין עירובין תחומין אלא לדבר מצוה, לכן אין איסור בעצם הנחת העירוב בקבר, אף בקבר של בנין האסור בהנאה, כיון שאין זה בגדר הנאה מהאיסור הואיל ומצוות לאו ליהנות ניתנו.[3] ומה שנחלקו רבנן ור"י הוא דרבנן סברי דאסור להניח את העירוב בקבר האסור בהנאה, משום שגם אחרי שחל העירוב דהיינו אחרי בין השמשות, ניחא לאדם שהעירוב יישמר שם, וזו הנאה אסורה, כיון שבשעה זו אין מצוה בזה שהעירוב נשאר שם, ור' יהודה סובר שאין לאדם ענין שהעירוב יישמר, ולכן לא חשיב נהנה מאיסור הנאה.

<u>**להלכה**</u>: נחלקו בזה הראשונים:

א. הרמב"ם והרמב"ן והגאונים פסקו כרבנן ולכן אסור להניח עירוב בבית הקברות, וכן כתב השו"ע.

ב. המהר"ם מרונטבורג והרא"ש והרשב"א והריא"ז [מובא בשלטי הגבורים] ורבינו יהונתן והטור פסקו כר' יהודה, שמותר להניח עירוב בבית הקברות. וכתב הביאור הלכה [ד"ה אינו] בשם הקרבן נתנאל שבשעת הדחק יש לסמוך ולהקל.

<u>אמאי לא חל העירוב בדיעבד</u>

בגמרא מצינו רק שרבנן אסרו להניח עירוב בבית הקברות, אך הרמב"ם כתב שהעירוב לא חל וכן פסק השו"ע. והקשה רע"א מנין לרמב"ם שהעירוב לא חל, והוסיף רע"א דהכא אף אם העירוב לא יחול מ"מ עבר איסור[4] דנהנה משמירת העירוב, וא"כ העבירה אינה נובעת מקיום המצוה, והניח רע"א בצ"ע.

גם הפמ"ג [א"א ס"ק ב] דן בשאלה זו [למה לא חל העירוב אף בדיעבד], וכתב דלכאורה זה תלוי במחלוקת אביי ורבא בתמורה [דף ד:] אי אמרינן אי עביד לא מהני, וכתב די"ל דהכא לכו"ע אין העירוב חל כיון שמקום זה האסור בהנאה לאו דירה הוא,

ביאורים והערות

3. עיין באבני מילואים [סי' כח ס"ק ס] שהקשה למה לענין עירובי תחומין אמרינן שההיתר להניח עירוב בקבר האסור בהנאה תלוי בשאלה אם מערבין עירובי תחומין לדבר הרשות או רק לדבר מצוה, והיינו שאף שהנחת העירוב היא מעשה מצוה מדמברכינן עלה, מ"מ כיון שאין זו מצוה חיובית לכן לא אמרינן בזה דמצוות לאו ליהנות ניתנו אלא אם התכלית של הנחת העירוב היא לדבר מצוה, ומאי שנא מטבילה דקיי"ל שהמודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אף שגם הטבילה אינה מצוה חיובית, דטבילה בזמנה לאו מצוה, [ונקט האב"מ דלא רק שבזמנה אינה מצוה אלא דעצם הטבילה אינה מצוה חיובית], ותכלית הטבילה אינה דוקא לדבר מצוה. ובספר קהילות יעקב [נדרים סי' מה] כתב דסתם טבילה נעשית למטרת מצוה, בין אם הוא טובל כדי שיוכל לאכול תרומה וקדשים, ובין אם הטבילה היא לטהר אשה לבעלה.

4. לכאורה כוונת רע"א בתיבות אלו [שאף אם לא יחול העירוב מ"מ עבר איסור], לרמז דאין לומר בזה שהעירוב לא חל משום דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, משום שכבר יסד המהרי"ט דרק במקום שכאשר אנו אומרים דלא מהני נמצא שלא עבר איסור אמרינן דלא מהני, אבל בנ"ד גם אם העירוב לא יחול מ"מ עבר איסור.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכיון שבסתמא נקטינן כרבנן שהמניח את העירוב רוצה בקיומו גם אחרי זמן בין השמשות, נמצא שהנחת העירוב קונה לו דירה של איסור, ולאו דירה היא.

והקרן אורה [עירובין דף לא:] וכן החזו"א [סי' צו ס"ק ל] כתבו הא דלא חל העירוב אף בדיעבד הוא קנס שקנסו חכמים.

כהן שהונח עבורו עירוב בבית הקברות

בגמ' [דף לא.] מבואר שגם להסוברים שעירוב שהונח בבית הקברות חל [והיינו ר' יהודה דס"ל שהאדם אינו נהנה בכך שעירובו מונח אחרי ביה"ש במקום הקבר], מ"מ כהן אינו יכול לערב בבית הקברות, משום שאינו יכול להגיע אל עירובו. [וגם ע"י שידה תיבה ומגדל אינו יכול להכנס, כיון שקיי"ל דאהל זרוק לא שמיה אהל].

וכתבו התום' [דף כז. ד"ה מפני] והרא"ש [פ"ג סי' ב] שהטעם שהעירוב פסול הוא משום דבעינן שיהא הוא ועירובו במקום אחד, כמבואר בסוגיית הגמ' [דף לד], ואף שמערבין לישראל בתרומה הואיל וחזיא לכהן, מ"מ בעינן שיוכל להגיע אל מקום העירוב, והובאו הדברים בשער הציון [ס"ק ב].

בדברי המגן אברהם ס"ק ד

כתב המג"א [ס"ק ד] דהא דמכשרינן עירוב שהוכנס בבית הפרס גם עבור כהן, אף שהעירוב נטמא ואסור לכהן לאוכלו, מ"מ חזי לישראל. והקשה התו"ש דאטו כהן אסור באכילת חולין טמאים. והפמ"ג [א"א ס"ק ד] ציין לגמרא חולין [דף לד-לה] שכהן מוזהר שלא לפסול גופו אף בחולין טמאים.

והתו"ש תירץ, והובא במחה"ש, דכיון שסתם כהנים היו אוכלים חוליהם על טהרת תרומה, לכן חולין טמאים מיקרו לא חזי לכהן.

בדברי המג"א ס"ק ה

המג"א מפרש דמה שאמרו הרמב"ם [פ"ו הי"ז] והשו"ע שהכהן יכול להכנס לבית הפרס ע"י מגדל הפורח, היינו כלי שיש בו מ' סאה שאינו מקבל טומאה, ונושאים אותו בהמות.

עוד הוסיף המג"א שיוכל הכהן ליטול את העירוב מבית הפרס ע"י פשוטי כלי עץ שאין בהן רוחב טפח, וציין לתום' בעירובין. והאחרונים ביארו דמש"כ המג"א דבעינן כלי שיש בו מ' סאה הוא כדי שיצא מתורת כלי ויקבל שם אהל ויחוץ בפני הטומאה, אך הקשו דכיון שבבית הפרס עסקינן, הא בית הפרס אינו מטמא באהל, דאין בו אלא חשש עצם כשעורה המטמא במגע ובמשא ולא באהל. ועיין מה שנכתוב בזה להלן בשם תו"ש ורע"א.

ובמה שכתב המג"א שיטול את העירוב ע"י פשוטי כלי עץ שאין ברוחבם טפח, וציין לתום', כתב המחה"ש שהמג"א התכוין למש"כ התום' [דף לא. ד"ה בפשוטי] דפשוטי כלי עץ אם הם רחבים תקנו בהם טומאה מדרבנן.[5]

אמנם גם זה צריך ביאור, דמה בכך שהכלי יקבל טומאה מעצם כשעורה שבבית הפרס, אטו כהן מוזהר שלא להטמא לכלי עץ שנגע במת. ואולי סובר המג"א שאם האדם נוגע בכלי בשעת שהוא נוגע במת [או בעצם של מת], הרי זה טומאה בחיבורין וכהן מוזהר עליה, דהוי כאילו הוא נוגע במת עצמו. [עיין שו"ת שאגת אריה (חדשות סי' יא) שנקט כן, דכהן מוזהר על טומאה בחיבורין, ומדברי חידושי הר"ן (עירובין דף לא.) משמע דסבר שכהן אינו מוזהר בזה].

ביאורים והערות

5. ומשמע דהמחה"ש פירש בדברי המג"א שברוחב טפח חשיב כלי עץ רחב שתיקנו בו טומאה מדרבנן.

קנין הלכה

מראי מקומות

כהן שהניח עירוב בקבר יחיד

יש מהאחרונים [תו"ש, רע"א] שכתבו דיש לפרש את דברי המג"א [ס"ק ה] דקאי על כהן שהניח עירובו בקבר יחידי, דכתב המג"א שמצד טומאת הקבר אין לפסול את העירוב הואיל ואין זה בית הקברות וכהן רשאי להתקרב עד שפת הקבר, והיינו שאסור לכהן להכנס לד' אמות של הקבר, ואיסור זה הוא מדרבנן ומשום הרחקה שלא יגע בקבר, ולכן אם נכנס בתוך שידה תיבה ומגדל ה"ז מותר.

אמנם כתב הביה"ל [ד"ה מפני] דאם כוונת המג"א לקבר יחידי, א"כ אין זה מוכרח שהשידה תהא בגודל מ' סאה, שהרי אף אם אין בה מ' סאה מסתבר שתועיל להיכר.

עוד כתב הביה"ל דגם מש"כ המג"א שיטול העירוב ע"י פשוטי כלי עץ ושלא יהא בהם רוחב טפח אין זה מוכרח בזמנינו שבלאו הכי כולנו טמאי מתים. ומבואר מהביה"ל דס"ל שכהן אינו מוזהר על טומאה בחיבורין, ודלא כשו"ת שאגת אריה החדשות [סי' יא] שהובא לעיל דאם היה מוזהר על טומאה בחיבורין, א"כ א"א לו ליטול את העירוב מהקבר אלא ע"י כלי שאינו מקבל טומאה.[6]

בדברי השו"ע שיכול כהן להכנס לבית הפרס ע"י שינפח בפיו

כתב השו"ע שיכול כהן להכנס לבית הפרס ע"י שינפח בפיו, ולכן עירוב שהונח שם כשר. מקור הדין הוא בגמרא דף ל:, וכתב רש"י [שם ד"ה מנפח] וז"ל וכשמנפח לפני רגליו אם יש שם עצם גדול נראה מאליו, ועצם קטן נראה בנפיחה עכ"ל, וכן העתיק המג"א [ס"ק ו] שאם יש שם עצם קטן יראהו. ובפסחים [דף צב:] כתב רש"י שאם יש עצם קטן כשעורה הרי הוא נדחה בנפיחתו, וכתב הא"ר בשם המלבושי יו"ט דצריך להגיה כן גם ברש"י בעירובין, והובאו דבריו בפמ"ג, וכן העתיק המשנה ברורה [ס"ק ז].

סעיף ב

כדי לבאר את הדינים שבסעיף זה, יש להקדים שיסוד דין עירוב תחומין ע"י הנחת אוכלין הוא שבהנחת אוכלין קונה האדם שביתה במקום בו הניח את האוכלין. אמנם מצינו בגמרא ציורים שהאדם נתכוין לשבות במקום פלוני והניח את עירובו במקום אחר, וגם בכה"ג אמרינן שהעירוב קונה לו את השביתה במקום בו נתכוין לשבות. אמנם היינו דוקא אם האדם יכול בזמן בין השמשות ליטול את העירוב ולהביאו אליו למקום שביתתו כדי שיוכל לאוכלו בזמן ביה"ש.[7] ואם יש איסור להעביר את העירוב למקום שביתתו אין העירוב כשר, דבעינן שיהא הוא ועירובו במקום אחד.

ולכן אם נתכוין לקנות שביתה ברשות היחיד מסויימת, והניח את העירוב ברשות הרבים מחוץ לאותה רשות היחיד, אין עירובו עירוב הואיל ובזמן בין השמשות אסור הוא מן התורה להכנים את העירוב מרה"ר לרה"י.

ובמקרה שהעברת העירוב למקום שביתתו אסורה מדרבנן, כגון שקנה שביתה ברה"י והניח את העירוב בכרמלית, נחלקו בזה תנאים: רבי סובר שהעירוב חל, וטעמו משום דסבר דלא גזרו על שבות בין השמשות אם צריך לעשותה למצוה או במקום הדחק, וא"כ רשאי להעבירם בזמן ביה"ש מהכרמלית אל רשות היחיד שבה נתכוין לקנות שביתה, שהרי אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה [והעברת העירוב מהכרמלית לרה"י נצרכת לצורך המצוה]. ורבנן פליגי וסברי שגזרו על שבות בין השמשות, וממילא לא חל העירוב שהרי אינו יכול להעבירו מהכרמלית לרה"י בזמן ביה"ש.

ביאורים והערות

6. גם מה שמשמע בביה"ל שלא צריך להקפיד על רוחב הכלי שיהא פחות מטפח צ"ע, דאם יהא רוחב הכלי טפח יהא בו שיעור אהל להביא את הטומאה מהקבר אל הכהן וה"ז אסור, וכן הקשה בשונה הלכות.

7. כך הוא לשון השו"ע בסעיף זה, שיהיו הוא ועירובו במקום אחד כדי שיהיה אפשר לו לאוכלו ביה"ש. וכתב המשנה ברורה [ס"ק ח] דהא טעם העירוב משום דנחשב כאילו קבע דירתו שם.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>הניח עירובו רחוק ממקום שביתתו</u>

כתב הביה"ל [ד"ה במקום] דמה שאמרו שצריך שיהיו הוא ועירובו במקום אחד אינו בדוקא, אלא העיקר שיוכל להביא את העירוב בזמן ביה"ש אליו [והיינו אל המקום בו קבע שביתתו]. ולכן אם בין מקום השביתה לבין מקום העירוב אין רה"ר אלא כרמלית, מהני העירוב גם בריחוק מקום, והמקור לזה הוא בסוגית הגמרא [דף לג:-לד].

אמנם הוסיף החזו"א [סי' קט ס"ק יט] שבתוס' [דף לד. ד"ה ואמאי] מבואר שצריך שיהא העירוב בתוך מרחק הילוך של ג' רבעי מיל, כדי שיוכל בזמן ביה"ש להביא למקום שביתתו, אך אם העירוב מרוחק יותר מזה לא מהני. [וכתב החזו"א שמבואר מתוס' דמשערין בהילוך בינוני ואין די בה שיכול להביא את העירוב אליו אלא אם ירוץ מהרה]. ועוד כתב החזו"א שדין זה נאמר אף באופן שהאדם לא עמד אצל העירוב בתחילת ביה"ש, דמ"מ כיון שאם היה עומד שם היה יכול להביאו למקום שביתתו בתוך ג' רבעי מיל, ה"ז מועיל.

<u>יום טוב שחל בערב שבת והניח עירוב לשבת ע"ג אילן</u>

אם חל יו"ט בערב שבת ובא לערב תחומין לצורך שבת, אינו יכול להניחו ע"ג אילן, ולא שייך להתיר בזה מכח הא דלא גזרו על שבות בביה"ש, שהרי הא דלא גזרינן שבות ביה"ש הוא משום דהוי ספק חול, והכא גם את"ל שעדיין אינו שבת מ"מ הוי יו"ט, וגם ביו"ט אסור להשתמש באילן. אמנם אם לא הניח ע"ג אילן והאיסור רק משום העברה בכרמלית, העירוב כשר שהרי ביו"ט אין איסור הוצאה.[8]

<u>האם גזרו על שני שבותים בבין השמשות</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק י] שמהגמרא מבואר שגם באופן שישנם שני שבותים לא גזרו עליהם בין השמשות, שהרי מירי כשהניח את העירוב באילן במקום שהוא כרמלית, ונמצא שישנם שני איסורים בנטילת העירוב למקום השביתה, איסור העברה מכרמלית לרה"ר, ואיסור השתמשות באילן, מ"מ לא גזרו על שבות ביה"ש והעירוב כשר.

וכן מבואר בתוס' [דף לה. ד"ה בעי] שכתבו בנידון של מנעול הקשור בחבל, שאליבא דרבי העירוב חל גם כאשר ישנם שני איסורים דרבנן, חיתוך החבלים דמיחזי כסותר, וטלטול הסכין שיש בזה איסור מוקצה.

והרע"ב פירש במשנה הנ"ל [פ"ג עירובין מ"ג] שכאשר ישנם שני איסורים דרבנן לא הותרה שבות ביה"ש.

ובחידושי הנאבן העוזר על תוס' הנ"ל [דף לה] כתב דשיטת רש"י היא דלא הותרו שני שבותים בבין השמשות.

ולענין ראיית המשנה ברורה מעירוב שהניחו ע"ג אילן, כבר הקשה כן האה"ע [שם], ותירץ שמה שלא הותרו ב' שבותים היינו כאשר באותה פעולה יש ב' שבותים, כגון כאשר חותך את חבלי המנעול בסכין, שבשעה זו עובר על איסור סותר מדרבנן וגם מיטלטל מוקצה, אבל כאשר האיסורים באים בזה אחר זה, אמרינן לגבי כל שבות בנפרד שלא גזרו עליה בין השמשות, ולגבי אילן כתב האה"ע שאיסור ההשתמשות באילן הוא בשעת נטילת העירוב מן האילן, ואיסור כרמלית אינו בעקירה גרידא אלא רק

ביאורים והערות

8. וע"ע בשער הציון [ס"ק יא] שכתב דכל מה שהקלו בשבותין דרבנן היינו בשבותין דשבת, ולא בשאר איסורים דרבנן, וכדמוכח בסעיף א לענין כהן בבית הפרס. והטעם בזה פשוט וכנ"ל, דשאר שבותים אסורין בין בשבת ובין בחול, ולא שייך בהם קולא בבין השמשות מצד דהוי ספק חול.

קנין הלכה

מראי מקומות

בעקירה מכרמלית והנחה ברה"ר, וזה נעשה אחרי כן.[9]

וכתב האה"ע שלפי"ז א"ש מש"כ הטור [סי' שצב] שעירוב המונח בתוך בית סתום העשוי מלבנים סדורות זו ע"ג זו בלא טיט אינו עירוב, דיש בזה ב' איסורים דרבנן, איסור סותר דרבנן ואיסור מוקצה.

אמנם לפי"ז נמצא שלהלכה לא קיי"ל כהאה"ע, שהרי פסק השו"ע [סי' שצה ס"ג] שדוקא במגדל שיש בו איסור מלאכה גמורה אין עירובו עירוב, וזה כהרמב"ם ולא כהטור, ונמצא שיש להקל אף בשני שבותין הבאין כאחד.

<u>סעיף ג</u>

מקור הדין הוא במשנה ובגמרא דף לד: דאמר רבינא דאף שלפי רבי דלא גזרו שבות ביה"ש ומותר להניח עירובו ע"ג אילן, מ"מ אין להניחו ע"ג קנה מחובר לקרקע משום גזירה שמא יקטום.

ונחלקו הראשונים בביאור גזירה זו:

א. רש"י פירש שמדובר בקנה רך, והחשש הוא דקרוב לודאי שבזמן שיטול את העירוב ייקטם הקנה, וכיון שקל הוא לבוא לידי חיוב חטאת לכן גזרו על זה אף בבין השמשות.[10]

ב. הרשב"א והריטב"א והר"ן פירשו שהחשש הוא שמא יקטום במתכוין, דבאופן זה נוח טפי ליטלו.

עוד נחלקו הראשונים בעיקרי דיני הגזירות של השתמשות במחובר ושמא יקטום.

א] לרש"י יש ג' דרגות:

א. קנה רך מאוד כירק לא גזרו בו איסור השתמשות באילן, כיון שאינו בגדר אילן כלל, וכן לא גזרו בו שמא יקטום, משום שהוא רך ונכפף ואינו נוח להשבר [כך כתב בשער הציון סי' שלו ס"ק ט].

ב. קנה שנתקשה מעט ועדיין אינו קשה ממש, גזרו בו שמא יקטום כיון שנוח הוא להיות נקטם, ולכן אם הניח עירוב עליו ה"ז פסול.

ג. אילן אין בו גזירה שמא יקטום כיון שהוא קשה ואינו נוח להיקטם, ויש בו גזירה של איסור השתמשות באילן, אך לא גזרו בזה בבין השמשות ולכן אם הניח עירוב ה"ז כשר.

ב] הריטב"א [הובא בביה"ל ד"ה שהם] פי' שההבדל בין קנה לבין אילן הוא שבקנה הוא נוח להקטם, משא"כ אילן, [וכתב הביה"ל שהוא משום שהקנה דק], אך קנה רך לא גזרו בו כלל.

ביאורים והערות

9. האה"ע לשיטתו [סי' שמט] שנקט לעיקר שאפילו זה עוקר וזה מניח בכרמלית שרי, וכ"ש כשהוא לדבר מצוה, וכ"ש שעקירה גרידא לא נאסרה מכרמלית, אמנם כבר הובאו ראיות מהתוספתא והרמב"ם שחצי מלאכה נאסרה גם ברשויות דרבנן, ולפי"ז כבר בזמן נטילת העירוב מהאילן יש איסור עקירה מכרמלית, וא"כ מוכח שלא גזרו בביה"ש גם על שני שבותין הבאין כאחד. ובעיקר דברי האה"ע בב' שבותין ע"ש ברש"ש על תוס' הנ"ל [דף לה:].

10. והריטב"א הקשה על רש"י דכיון שאינו פ"ר שייקטם הקנה, ה"ז בכלל דבר שאינו מתכוין שהוא מותר, והביה"ל [ד"ה ויתחייב] ציין לדברי הריטב"א. ועיי"ש [בביה"ל] שהוא תמה על לשון השו"ע שכתב שיש בזה חיוב חטאת, דכיון שאינו מתכוין למלאכה אין בזה חיוב, וכתב דצ"ל דמ"מ כיון שעצם המלאכה יש בה חיוב חטאת וקרוב הדבר שהמלאכה תיעשה, לכן גזרו בזה אף באינו מתכוין.

קנין הלכה

מראי מקומות

גם לפי הריטב"א איכא ג' דינים:

א. בקנים רכים כירק לא גזרו, דאינם נוחים להיקטם.

ב. קנים קשים גזרו בהם שמא יקטום כיון שנוח לקוטמם, וגזרו זאת אף בביה"ש כיון שהיא גזירה קרובה.

ג. אילן לא גזרו בו גזירה זו שמא יקטום בשעת נטילת העירוב, רק הגזירה הכללית שלא להשתמש באילן, ולא גזרו גזירה זו בין השמשות.

<u>קנה רך שסופו להקשות</u>

כתב הרשב"א [עבודת הקודש] וכן הריטב"א בשם מקצת רבותיו, דמה שהקלו בקנה רך הוא דוקא בסוג קנה שלעולם אינו מתקשה, אבל קנה שסופו להיות קשה אסרו בו גם בעודו רך כירק. והובאה שיטה זו בביה"ל [סוד"ה שהם], והכא איירי לענין גזירה שמא יקטום, וכן פסק המשנה ברורה לעיל [סי' שלו ס"ק יד לענין איסור השתמשות באילן], עיי"ש שפסק כן אף שמדברי רש"י והטושו"ע לא משמע כן.

<u>הניח עירובו במרחק שבע אמות ממקום שביתתו</u>

כתב המ"מ והובא בשער הציון [ס"ק יד], שאם שבת ברשות הרבים והניח את העירוב במרחק שבע אמות ממקום השביתה ה"ז מועיל, והטעם משום שמותר להוליך את העירוב פחות מד' אמות ואז יהא עירוב בתוך ד' אמותיו.

והחזו"א [סי' קט ס"ק יט] כתב שמדברי תוס' [דף לג. ד"ה והא] מבואר שדין זה הוא דוקא כשנתכוין לשבות בכל הד' אמות שלצד הפת של העירוב, דמעתה יכול להוליך את העירוב פחות מד' אמות ויהא במקום שביתתו, אבל אם נתכוין לשבות רק באמה אחת מסויימת צריך שיוכל להביא את העירוב לאותה אמה, ולצורך זה צריך להוליכו ב' פעמים פחות מד' אמות, ולא התירו זאת בין השמשות.

<u>קנה שביתה ברה"ר ונתן עירובו באילן שהוא רה"י</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק יד] שאם נתן עירובו ע"ג אילן שהוא רה"י, ונתכוין לשבות בעיקרו של האילן שהוא רה"ר, אין העירוב חל כיון שאינו יכול ליטלו בזמן ביה"ש למקום שביתתו. אמנם נתבאר בגמרא [דף לב:] דאם מקום שביתתו הוא בתוך ד' אמות לעירוב הרי הוא ועירובו במקום אחד והעירוב כשר, דלענין חלות העירוב חשבינן לאותן ד' אמות כרשות היחיד, ועיי"ש ברש"י [ד"ה ורשות, וד"ה דמתא] שאף שאינו יכול להביא עירובו אל הקרקע שהוא מקום שביתתו, מ"מ חשבינן למקום שביתתו כאילו הוא גבוה והוי כנתכוין לשבות למעלה, והוי הוא ועירובו במקום אחד.

<u>נתן את העירוב ע"ג קנה תלוש ונעוץ בקרקע</u>

במשנה [דף לד:] מבואר שאם נתן את העירוב ע"ג קנה שאינו מחובר בקרקע אלא רק תלוש ונעוץ בקרקע ה"ז עירוב. ועיין משנה ברורה [ס"ק טו] שהביא שהא"ר כתב שנחלקו האחרונים במי שיקטום בקנה תלוש ונעוץ אם יש בו איסור דרבנן, שדעת הרע"ב [משנה פ"ג מ"ג] שאין גם איסור דרבנן, ודעת המלבושי יו"ט שיש בזה איסור דרבנן משום דדמי למחובר.

<u>האם צריך להניח את העירוב במקום רחב ד"ט</u>

בגמ' [דף לג:] הובאה דעת ר' יהודה הסובר שאם העירוב מונח למעלה מעשרה מהקרקע, צריך להניחו ע"ג מקום שיש בו ד' על ד' טפחים, משא"כ אם הוא בתוך עשרה לקרקע אז א"צ מקום חשוב. ועיין ברא"ש [סי' ד] שהביא שבתוספתא נחלקו חכמים

קנין הלכה

מראי מקומות

על ר"י ולא הצריכו מקום ד'. והאריך המהר"ם מרוטנבורג לדון כמאן הילכתא, והסיק דהילכתא כרבנן שא"צ מקום ד', דכן סתימת המשנה [דף לד:] שאפשר להניח עירוב ע"ג קנה, וסתם קנה אין בו ד"ט. ומשמע שכן דעת הרא"ש, וכן העתיק הטור, וכן פסקו האחרונים והובאו בשער הציון [ס"ק טז]. [וזה דלא כרש"י (דף לד: ד"ה אפילו) והרשב"א (עבוה"ק שער סי' יט) שהצריכו מקום ד'].

סעיף ד

הטור והמשנה ברורה ציינו למה שכתבו לעיל [סי' שצד ס"ג], ועיקר הדברים הוא שדעת הרמב"ם והתוס' והרשב"א שרק במגדל גמור שיש בסתירתו מלאכה גמורה, אין עירובו עירוב אם אבד המפתח, אבל במגדל העשוי מלבנים שאינן מחוברות בטיט שאין בהן איסור סותר אלא מדרבנן, עירובו עירוב, דלא גזרו על שבות בין השמשות. ודעת הרא"ש והטור והריטב"א שגם במגדל של לבנים שאינן מחוברות בטיט נאמר דין זה, והטעם משום שהוא שבות חמור הדומה למלאכה גמורה ולכן אסרוה גם ביה"ש.[11]

להלכה: השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם וכן משמע דנוטה דעת הביה"ל, אף שהביא גם את דעת החולקים.

סעיף ה

הנותן עירובו האם יש לו ד' אמות לכל רוח

לענין השובת בשדה הובאה לעיל [סי' שצו] מחלוקת התנאים אם יש לו ד' אמות לכל רוח, וכן פסקו הרז"ה והרשב"א והרמ"א, או שאין לו אלא ד' אמות לאיזה רוח שירצה, וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע.

ולענין הנותן עירובו לא נתפרש בגמרא אם גם בזה נחלקו התנאים. והמגיד משנה [פ"ד הי"א] פירש בדעת הרמב"ם דלענין נותן עירובו קיי"ל דאין לו אלא ד' אמות והוא באמצען [וכתב דלכן כתב הרמב"ם שאם נתגלגל העירוב ב' אמות מחוץ לתחום הרי הוא פסול]. וכן כתב בשעה"צ [ס"ק יח] בשם רבינו יהונתן ושאר פוסקים.

והמ"מ [שם] כתב דנותנין לו ד' אמות לכל רוח או לאיזה רוח שירצה, והיינו שהמ"מ סובר שדין הנותן עירובו כדין השובת. ובשעה"צ הביא את דברי המ"מ וכתב עליהם וצ"ע.

אמנם בכמה ראשונים מבואר כהמ"מ, שלהסוברים שבשובת במקום יש לו ד' אמות לכל רוח ה"נ בנותן עירובו, כך מבואר בתוס' [דף ס: ד"ה כאן] וברשב"א [עבודת הקודש] ובמאירי.[12]

ונמצא שיש בזה מחלוקת הראשונים: להרמב"ם אין לו אלא ד' אמות והעירוב באמצען, והשו"ע פסק לענין עירוב שנתגלגל שתלוי בשיעור ד' אמות, ומשמע שנקט שיש לו ד' אמות כלפי חוץ. ותוס' והרשב"א והמאירי נקטו שדין הנותן עירוב כדין השובת ולרבנן יש לו ד"א לכל רוח.

עירוב שנתגלגל חוץ לתחום

במשנה [דף לה.] איתא נתגלגל חוץ לתחום מבעוד יום אינו עירוב. ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לארבע אמות, אבל לתוך ד' אמות [כשר], דהנותן עירובו יש לו ד"א.

ביאורים והערות

11. ובחידושי האבן העוזר [על תוס' דף לה. ד"ה בעי] כתב לבאר דעת הטור דס"ל דב' שבותין יחד לא הותרו בבין השמשות ובמגדל של לבנים יש איסור סותר דרבנן וגם איסור מוקצה.

12. וכבר העיר בזה הגרח"ג צימבליסט [בפירושו לעבודת הקודש עמ' רכד] על דברי השעה"צ שפסק בפשיטות לחומרא בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

והנה לעיל [סעיף ב] נתבאר שהאדם יכול לקנות שביתה שלא במקום הנחת העירוב, אם בזמן ביה"ש יכול הוא להביא את העירוב אל מקום שביתתו. אמנם בדרך כלל האדם קונה שביתו במקום בו הונח העירוב. ובנידון עירוב שנתגלגל מהמקום בו הונח, משמע בתוס' [דף לה ד"ה נתגלגל] שמקום השביתה של האדם נשאר במקום בו הונח העירוב מתחילה. [וכן כתב גם החזו"א סי' פ ד"ה רמב"ם].

ולפי"ז לכאורה צ"ע מה החסרון בזה שנתגלגל העירוב חוץ לתחום, והרי מקום השביתה לא השתנה, ונמצא שהאדם נמצא בתוך התחום של מקום שביתתו. [וגם העירוב נמצא בתוך התחום של מקום שביתתו, ואם לא מפסיקה רה"ר ביניהם צריך להכשיר את העירוב משום שלא גזרו על שבות ביה"ש].[13]

וכתבו תוס' דנתחדשה כאן סברא חדשה לאיסור, דכיון שאם היה קונה שביתה במקום בו מונח העירוב לאחר שנתגלגל, היה נמצא האדם מחוץ לתחום של מקום השביתה, ולא היו לו כ"א ד' אמות, לכן תיקנו חכמים שעירוב כזה לא יחול.

ובאופן שלא נתגלגל העירוב מחוץ לד' אמות, נמצא שגם אם היה קונה שביתה במקום העירוב, היה נמצא בתוך תחום עירובו, שהרי נותנים לעירובו ד' אמות ועוד אלפיים אמה, לכן העירוב חל.

<u>הניח עירובו באמצע תחומו ונתגלגל אל מחוץ לתחום בתוך ד' אמות לתחום</u>

הרמב"ם והשו"ע הביאו את הדין של עירוב שנתגלגל בציור שהעירוב הונח מתחילה בסוף התחום, ומדברי המ"מ מוכח שזה נאמר בדוקא, לאפוקי אם לא הונח העירוב בסוף התחום, ולפי פירוש זה ד' האמות הניתנות לו הן ד' אמות של מקום השביתה שקנה מתחילה בשעה שהניח את העירוב.[14]

אמנם הביה"ל [ד"ה בסוף] הביא שמדברי רש"י ורבינו יהונתן והטור לא משמע שהאדם הניח עירובו בסוף התחום, אלא כתבו בסתמא שהניח עירובו והעירוב התגלגל מחוץ לתחום בתוך ד"א לתחום, וכן כתב המשנה ברורה [ס"ק יט] לדינא. ולפי פירוש זה מה שאמר דבנתגלגל בתוך ד' אמות לתחום כשר משום שהנותן עירובו יש לו ד' אמות, אין הכוונה לד' אמות של מקום שביתתו [דהיינו המקום שבו הונח העירוב מתחילה], שהרי לפי פירוש זה העירוב התגלגל יותר מד' אמות ממקום שבו הונח, אלא ד' אמות האלו הן ד' האמות שהיה קונה אם מתחילה היה מניח את העירוב במקום אליו נתגלגל.[15]

ומשמע שלענין הלכה נקט המשנ"ב כשיטה זו של רש"י והטור.

ביאורים והערות

13. תוס' [שם ד"ה נתגלגל] כתבו דאף שהעירוב נמצא מחוץ לתחום של האדם [היינו בתחום שהיה לו ממקום עמידתו אם לא היה מניח עירוב], מ"מ לא גזרו על שבות ביה"ש, ויכול הוא בזמן ביה"ש לצאת מחוץ לתחום וליטול עירובו ולהביאו למקום השביתה.

14. הביה"ל [ד"ה בסוף] דן לומר שהרמב"ם לא נתכוון לומר בדוקא שההיתר הוא רק כאשר העירוב הונח מתחילה בסוף התחום, ורק נקט דבר המצוי, שאם נתגלגל חוץ לתחום הרי זה משום שהונח בסוף התחום. אך אח"כ הביא שבמ"מ מוכח שנקט שדברי הרמב"ם הם בדוקא, וסיים הביה"ל בצ"ע.

15. והנה הט"ז הביא את קושיית הב"י שהקשה למה בעירוב שיצא מחוץ לתחום אמרינן דתוך ד' אמות כשר, דיש לעירוב ד' אמות, ואילו באדם שיצא מחוץ לתחום מחמרינן אף כשיצא אמה אחת מחוץ לתחום. [דברי הב"י לקוחים מדברי רבינו יהונתן, וזה מה שציין הביה"ל לקושיית רבינו יהונתן שהביא הט"ז].

ותירץ הב"י [רבינו יהונתן] דגבי אדם שיצא מחוץ לתחום מיירי באדם שקנה שביתה בד' אמותיו או בעיר שהיא כד' אמותיו, ויש לו אותן ד' אמות ועוד אלפיים, ולכן כשיצא מחוץ לתחום אין מחשבין לו ד' אמות אלא גם באמה אחת נאסר, משא"כ בנותן עירובו שאינו שובת במקום עמידת רגליו ואין לו שם ד' אמות, לכן מחשבין ד' אמות מהמקום בו נמצא העירוב, ולכן אם יצא מהתחום פחות מד' אמות אין בזה חסרון, וכתב ע"ז הט"ז דיפה תירץ.

וכתב הביה"ל שלפי הרמב"ם מיושבת קושיית רבינו יהונתן הנ"ל, שהרי לפי הרמב"ם דמיירי שהניח את העירוב בסוף התחום, אותן ד' אמות אינן ד' אמות חדשות שניתנו לעירוב שיצא מהתחום, אלא הן ד' האמות שקנה מתחילה כשהניח עירובו בסוף התחום.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ו

מקור הדין של ספק עירוב הוא במשנה דף לב., עיי"ש דנחלקו בזה תנאים, ר"מ ור"י סוברים דבספק הוי חמר גמל דהיינו שצריך להחמיר כחומרת שני העירובים, ור' יוסי ור"ש סוברים דספק עירוב כשר.

וביארו בברייתא [דף לו.] כיצד א"ר יוסי ספק עירוב כשר, עירב בתרומה ספק מבעוד יום נטמאת ספק משחשיכה נטמאת, וכן בפירות, ספק מבעוד יום נדמעו ספק משחשיכה נדמעו, והיינו דלא הכשיר ר' יוסי ור"ש ספק עירוב אלא באופן שיש חזקה דמעיקרא שהעירוב היה כשר בזמן ביה"ש.[16]

ולכן כתב השו"ע שאם יש ספק אם העירוב הונח או לא הונח העירוב פסול.[17]

עוד נתבאר בגמרא שם שאם היו לפניו שתי ככרות של תרומה האחת טהורה והאחת טמאה ואין יודעים איזו טהורה ואיזו טמאה, ואמר ערבו לי בטהורה בכל מקום שהיא, אין עירובו עירוב דבעינן סעודה הראוייה לאכילה וליכא, כיון שכל אחת מהככרות אסורה מספק. והובא דין זה במג"א [ס"ק ט] ובמשנה ברורה [ס"ק כה].

סעיף ז

בסעיף זה מבואר עיקר סדר עשיית עירוב תחומין. ונתבארו בו שני אופנים של עשיית העירוב:

א] מערב ברגליו, והיינו שיוצא מהעיר אל המקום שבו הוא רוצה לקנות שביתה, ועומד במקום השביתה עד שתחשך [כך הביא החזו"א סימן קט ס"ק טז סוד"ה אח"כ מהירושלמי]. וכתב החיי"א [כלל עז ס"ח] שצריך לשהות שם עד שיהא לילה ודאי, והמשנה ברורה [ס"ק כו] כתב דכן מוכח מסי' תטו [ס"ב].[18] ולכתחילה צריך לומר שקונה שביתה שם, אך בדיעבד סגי גם במחשבה שקונה שם שביתה.[19] ולגבי מי שבא בדרך כתב המשנ"ב [ס"ק כט] שקנה שביתה בזמן ביה"ש אף שלא נתכוין כלל, ואף אם

ביאורים והערות

16. בענין פירות שנדמעו [עיין תוס' (עירובין לו. ד"ה ספק) דהיינו שנתערב טבל בחולין] וספק אם היה מבעוד יום, עיין שב שמעתתא [שמעתתא ג פ"ז] שכתב דבתערובת יבש ביבש לא שייך לומר חזקה דמעיקרא שלא נתערב כאן איסור [או שנתערב בשעה מאוחרת יותר], משום שגם אם נתערב אין האיסור אוסר את ההיתר אלא אסור לאכול מחמת הספק, וכעין זה כתב הרא"ש בספק אם ניקרו את גיד הנשה דאין כאן חזקה דמעיקרא שלא ניקרו, משום שגם כאשר היה הגיד בתוך הירך לא היתה הירך אסורה אלא רק הגיד עצמו, ונמצא שהניקור אינו מתיר את הירך דנימא ביה חזקה לאיסורא.

והקשה הש"ש על זה מהגמ' דידן בספק אימתי נדמעו הפירות שאמרו שיש בזה חזקה להיתר. וכתב הש"ש די"ל שהחזקה אינה על הפירות של ההיתר שלא נאסרו, אלא על העירוב שלא נפסל, דכאשר יש תערובת איסור הכל פסול לעירוב משום שאין זה סעודה הראויה לאכילה. והעונג יו"ט [סי' פא] כתב דכיון שטבל שנתערב בחולין בטל מן התורה ברוב [ורק מדרבנן אינו בטל], א"כ יש לטבל חזקה שלא נתבטל ברוב.

17. מה שנתבאר דבעינן חזקת כשרות לעירוב, כן הוא לשון השו"ע, אמנם בשעה"צ [ס"ק כה] הביא שהפוסקים נחלקו אם אכן בעינן שיהא לעירוב חזקת כשרות, דלקמן [סי' תטו ס"ב וס"ג] נחלקו הפוסקים אם עירוב תחומין שהונח בין השמשות כשר, ולהסוברים דכשר מוכח דלא בעינן שיהא לעירוב חזקת כשרות, ולא פסלינן בספק אלא בספק אם הונח העירוב כלל, דספק זה גרע טפי, [וכן אם אין העירוב ראוי לאכילה מחמת הספק הרי זה ג"כ פסול משום דבעינן סעודה הראויה], ועיין לעיל [סי שצד].

18. עיין בביה"ל [סי' תטו ס"ג ד"ה ויש] שהביא דעת הרבה ראשונים דס"ל דאם עירב עירוב תחומין ביה"ש אף בדיעבד אינו חל, ודלא כרש"י והרמב"ם והשו"ע [שם] שפסקו לעיקר שהעירוב חל בדיעבד, והניח הביה"ל בצ"ע לדינא. וה"נ אם לא ישבות במקום עירובו אלא מקצת מבין השמשות דינו כמערב בין השמשות ותלוי במחלוקת הנ"ל, ולכתחילה לכו"ע אין מערבין ע"ת בין השמשות, וה"נ לכתחילה צריך לשהות עד סוף ביה"ש.

19. ולענין מי שיצא מהעיר על מנת לקנות שביתה ברגליו והגיע למקום בו רצה לקנות את השביתה, אך בזמן ביה"ש לא כיוון להדיא לקנות שביתה, נסתפק בשעה"צ [ס"ק כז] והניח בצ"ע לדינא, דאמנם מדברי התוס' [דף מט: ד"ה ואמר] משמע שקונה שביתה בכה"ג, וכן הוא ברשב"א [שם], אבל מלשון השו"ע [סי' תטז ס"ב] משמע שקפדינן שיחשוב שקונה שביתה שם וכן הוא בלבוש.

קנין הלכה

מראי מקומות

היה ישן בזמן ביה"ש.

וכתבו האחרונים שהמערב ברגליו צריך לערב בדוקא בעצמו, וא"א לעשותו ע"י שליח, והובאו בביה"ל [ד"ה ואם]. [וכן משמע מהמשנה (דף מט:) דאמר ר"י שלא אמרו לערב בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו, ופירש"י שאת עירוב הפת יכול לשלוח ע"י שליח, ומשמע שא"א לערב ברגליו ע"י שליח].

<u>האם אדם מהלך קונה שביתה</u>

כתב הרשב"א [עבודת הקודש שער ה פרק כא] דיש מן הגדולים שהורו שאדם אינו קונה שביתה בעודו מהלך, ולמד כן מנהרות המושכרים שאינם קונים שביתה [וזה דעת הראב"ד (המובא ברמב"ן דף מג בסוף הדברים ד"ה ועוד נ"ל), ונקט הראב"ד שאדם זה אין לו אלא ד' אמות]. והרשב"א נחלק על הראב"ד וכתב שאין ללמוד דין אדם מדין החפצים, אלא אדם קונה שביתה גם בעודו מהלך, והרמב"ן סיים על דברי הראב"ד "וזה אינו נכון וצ"ע".

ב] אופן נוסף של עירוב תחומין הוא שמניח דבר מאכל במקום בו רוצה לקנות שביתה, ואין צריך דוקא פת אלא בכל דבר מאכל סגי, פרט למים ופרט למלח [ולענין תבלין נחלקו לעיל בסי' שפו].

<u>שיעור העירוב</u>

השו"ע פסק דשיעורו הוא מזון ב' סעודות שהוא כשש ביצים.[20]

והרמ"א ציין לסי' שסח [ס"ג], שם הובא דעת י"א שהוא ח' ביצים. והמשנה ברורה ציין למה שכתב שם בשם הא"ר בשם הב"ח שכן יש להורות לכתחילה הואיל וכן נהגו.[21]

אם מערב בדבר הבא ללפת את הפת די בשיעור שראוי ללפת בו פת של ב' סעודות. ועיין בסי' שפו לענין חומץ.

ולענין עירובי תחומין צריך שיהא השיעור הנ"ל לכל אחד מבני המשפחה, פרט לקטנים הצריכים לאמם.

<u>מערבין לחולה כדי מזונו</u>

כתב השו"ע שמערבין לחולה ולזקן כדי מזונם, והיינו שאם הם אוכלים בשתי סעודות פחות מהשיעור הנזכר לעיל, די לערב להם כדי מזונם. מקור הדין הובא בגמרא [דף ל:], ועיי"ש בתוס' [ד"ה תרגומא] שכתבו בתירוץ ראשון שלפי מה דקיי"ל דמערבין לישראל בתרומה אף דלא חזיא ליה הואיל וחזיא לכהן, תצא חומרא שלא יערבו לחולה כדי מזונו, והטעם שאם יהיה דבר מאכל שאינו ראוי לחולה זה, נכשיר אותו לעירוב לפי רבנן הואיל וחזי לאחריני, ואז בודאי יהא שיעורו כשיעור ב' סעודות של כל אדם ולא כשיעורו של החולה, א"כ מסתבר שבכל גווני יהא שיעורו של החולה כשיעור כל אדם, דלא מסתבר שיהיו אצל חולה ב' סוגי שיעורים, שבמאכל הראוי לו יהא שיעורו כפי שהוא אוכל, ובמאכל שאינו ראוי לו יהא שיעורו כשיעור שאחרים אוכלים. [ורק אליבא דסומכוס הסובר (שם בגמרא) דאין מערבין לישראל בתרומה ואינו סומך על מה דחזי לאחריני א"כ חולה לא יוכל לערב אלא במאי דחזי ליה ויהא שיעורו בכל גווני כפי מזונו של החולה]. והתו"ש והחת"ס [סי' צג] כתבו לחוש לתירוץ זה של התוס', והובאו בביה"ל.

ביאורים והערות

20. והיינו שש ביצים עם קליפתן.

21. ועיין בהגר"א [סי' שסח] שכתב דמש"כ השו"ע בשם י"א דבעינן ח' ביצים הוא ט"ס וצ"ל שני שלישים של ח' ביצים, אמנם בסי' תפו כתב הגר"א שאין ט"ס בשו"ע אלא זו דעת ר' יהושע דבעי ח' ביצים.

קנין הלכה

מראי מקומות

עוד הביא הביה"ל את דברי המחצית השקל שכתב לדינא שאין להקל לחולה כדי מזונו אלא במידי דחזי ליה, אך במידי דלא חזי ליה יצטרך שיעור ב' סעודות ככל אדם.

<u>הנשבע שלא יהנה מהככר</u>

כתב המג"א [ס"ק יב] שהנשבע שלא יהנה מהככר יכול לערב בו עירוב תחומין הואיל ואין מערבים ע"ת אלא לדבר מצוה, ולכן אמרינן בזה דמצות לאו ליהנות ניתנו. [ועיין לעיל (סי' שפו ס"ח) לענין שיתופי מבואות שדעת הרבה פוסקים דלכו"ע אין מערבין בדבר האסור לו בהנאה אם חזי לאחריני, כגון שנשבע שלא יהנה מהככר, וכן השו"ע נקט בדעת הרמב"ם שיכול לערב אף בדבר האסור לו בהנאה].

וכתב התו"ש [סי' תטו ס"ק ב], והנתיבות המשפט [סי' ערה] שאם הולך לסעודת נישואין נמצא שהולך לדבר מצוה שיש בו גם הנאת הגוף, ובכה"ג אסור לערב בככר האסורה לו בהנאה, כיון שהככר מביאה לו גם הנאת הגוף ולא רק הנאת מצוה, והוי כמודר הנאה מן המעיין שאסור לטבול בו טבילת מצוה בימות החמה כיון שנהנה גם הנאת הגוף בהדי דמצוה.

והאמרי בינה [הלכות שבת סימן לו] כתב דמה שנאסרה הנאת הגוף בהדי המצוה היינו דוקא כאשר גופו נהנה באופן ישיר מהחפץ האסור, כגון שטובל במעיין בימות החמה, אבל בציור של עירוב אין האכילה בסעודה הנאה ישירה מהככר האסור לו אלא הוי רק גרם הנאה, ובזה אזלינן בתר עיקר הסיבה שעבורה מערב, ועיקר הסיבה היא ההילוך לדבר מצוה וההנאה המצטרפת לו מהילוך זה היא כעין אי אפשר וקא מכוין.

<u>אדם האוכל במקום אחד ולן במקום אחר היכן עיקר שביתתו</u>

בגמרא [דף עג.] נחלקו רב ושמואל אם מקום פיתא עיקר או מקום לינה עיקר, וקי"ל דמקום פיתא עיקר. ולכן אדם האוכל במקום אחד ולן במקום אחר, קונה בסתמא שביתה במקום אכילתו.

אמנם נתבאר בגמרא דהיכי דאנן סהדי שהאדם מעדיף את מקום לינתו, ואילו היו מביאים לו את הסעודה לשם הוי ניחא ליה טפי, בזה אזלינן בסתמא בתר המקום שבו היה מעדיף לאכול, ולכן תלמידים הישנים בבית רבם בעיר ואוכלים בבית בעלי בתים בשדה, ואילו היו מביאים להם סעודתם בבית רבם היה ניח"ל טפי, קונים שביתה בבית רבם.

<u>סעיף ח</u>

<u>עירוב ע"י שליח</u>

מקור הדין הוא במשנה דף מט:, לא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו. ונתבאר בגמ' [דף נא:] שהקלו לשלוח אף ע"י עבד ושפחה. [וכתב הבה"ט דהיינו עבד ושפחה כנענים שטבלו לשם עבדות ונאמנים הם לומר שהניחו את הפת לשם עירוב, אבל עבד ושפחה גויים שלא טבלו לשם עבדות, דינם כשאר גויים שאינם נאמנים לומר שהניחו את הפת לשם עירוב].

<u>האמירה שאומר בזמן הנחת העירוב</u>

כתב השו"ע שהשליח יאמר "בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך [ממקום זה אלפיים לכל רוח]". וכתב הפמ"ג [א"א ס"ק טז] שגם אמירת המשלח מהניא, והיינו שאמר בזה הפת שמניח שלוחי אהיה מותר. וכן כתב בחידושי אבן העוזר [דף לא], והיינו שבאופן זה בעה"ב הוא שקונה את השביתה.

קנין הלכה

מראי מקומות

והנה מפשטות דברי הפמ"ג והאבן העוזר משמע שאמירת המשלח מועילה אף מרחוק, כאשר בא הקטן להניח את העירוב. וכן מוכיח מהראשונים בסוגיא, דלאחר שהונח העירוב ע"י הקטן אם אמר המשלח שתהא פת זו לעירוב, ה"ז כאילו הוא קובעה ומניחה עכשיו לשם עירוב.[22]

<u>שליחת העירוב על ידי קטן [וחרש ושוטה]</u>

במשנה [דף לא:] מבואר שאין לשלוח את העירוב ע"י קטן. ונחלקו הראשונים בטעם הדין:

א] רש"י ורבינו יהונתן והריטב"א כתבו הטעם משום שקטן לאו בר דעת הוא ולא אלים למיקני שביתה. ולכן כתב המג"א שאף אם המשלח עומד מרחוק ורואה שהקטן הניח את העירוב במקום בו אמר לו, לא מהני. [וכתב הפמ"ג שאם המשלח אמר שבזה העירוב יהא מותר לו לילך ה"ז מועיל, שנמצא שהמשלח הוא דקנה את השביתה ולא הקטן].

ב] תוס' [דף לא: ד"ה כאן] כתבו הטעם משום שאין הקטן נאמן לומר שעשה את שליחותו, ולכן אם עומד ורואהו שהניח את העירוב במקום שציוהו ה"ז מועיל.[23]

והוסיפו תוס' דאף שבגמ' [פסחים ד:] אמרו שהאמינו חכמים לקטן בבדיקת חמץ דרבנן, התם בבית של הקטן שהבדיקה מוטלת עליו, משא"כ הכא שאינו אלא שליח.[24]

<u>שליחת העירוב על ידי מי שאינו מודה בעירוב</u>

במשנה מבואר שאין שולחין את העירוב ע"י מי שאינו מודה בעירוב, כגון כותי וגוי וצדוקי, והטעם משום שאין הוא נאמן לומר שהניח את העירוב, וגם בעומד ורואהו שהניח, אפשר שלא הניח לשם עירוב.

<u>בדין חזקה שליח עושה שליחותו – משנה ברורה ס"ק נ</u>

בגמ' [דף לא:-לב.] פליגי אמוראי, ר"נ סובר שבדאורייתא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, ורק בדרבנן אמרינן. ורב ששת סובר שגם בדאורייתא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו.

ביאורים והערות

22. וזה דלא כמש"כ בשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' לו] בשם עיקרי הד"ט, שאין לעשות עירובי תחומין כאשר אין האדם עומד ליד הפת, [או ששלוחו יעמוד ליד הפת והוא יקנה עבורו את השביתה]. ולמד כן העיקרי הד"ט משו"ת חיים שאל [ח"א סי' כט] שכתב לענין עירובי תבשילין שאין אדם היושב בבית המדרש יכול לערב עירוב תבשילין על תבשיל שיש לו בביתו, דכך תיקנו חכמים, וכפי שתיקנו לשון עירוב תבשילין, בהדין עירובא והיינו שהעירוב לפנינו, והמהרש"ם חשש לשיטה זו. [והנה בתשובת חיים שאל איירי באופן שהאדם לא עשה בביתו שום מעשה לייחד תבשיל ופת לעירוב, רק נזכר בהיותו בבית הכנסת ורוצה לערב משם, ובזה נקט שא"א לערב, אך בנ"ד ששלח פת ע"י קטן ורק את האמירה אומר מרחוק, אפשר שלכו"ע יש להקל, וצ"ע].

23. לא נתבאר בתוס' מה הטעם שבעומד ורואהו שהניח חל העירוב, ולכאורה הוא משום דס"ל דקטן אלים למיקני שביתה. אמנם ז"א, דמפורש בתוס' דה"נ בנתנו לקוף והוליכו מהני אם עומד ורואהו, והקוף בודאי אינו יכול לקנות שביתה, ובע"כ מיירי שהמשלח אומר את הנוסח של בהדין עירובא והוא קונה את השביתה מרחוק, ולכאורה לזה גם רש"י מסכים, וכפי שהבאנו למעלה מהפמ"ג.

24. והמג"א [ס"ק טז] כתב בתחילה שהואיל ועירובי תחומין אסמכוהו אקרא לכן חמירי ולכן אין קטן נאמן, ואח"כ הביא את דברי תוס' שאינו נאמן משום שהוא שליח, ומשמע מדבריו דבעינן לשני הטעמים. ועיין במחה"ש שכתב שבתחילת הדברים בא המג"א ליישב מה דקשה מסי' שסו [ס"ג] שקטן גובה עירובי חצירות ולא חששו לנאמנותו. וע"ז תירץ דעירובי תחומין חמירי דאסמכוהו אקרא, ואעפ"כ סברו תוס' דעירובי תחומין לא חמיר משאר איסורין דרבנן והוצרכו לחלק מבדיקת חמץ.

[והנה גם לרש"י שהחסרון בקטן הוא משום דלא אלים למיקני שביתה יש גם חסרון של נאמנות, וכמבואר בגמ' [דף לא:] אהא דאם אמר לאחר לקבלו הימנו ה"ז מותר, דהקשו בגמ' ודילמא לא ממטי ליה, והעמידו בעומד ורואהו].

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיי"ש בתום' [ד"ה רב] שהביאו מהגמרא [גיטין דף סד.] דלחומרא אמרינן שליח עושה שליחותו אף בדאורייתא, ולכן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם.

עוד הביאו תום' [שם] מהגמ' [חולין דף יב.] דהאומר לשלוחו צא ותרום לי את הכרי והלך ומצאו תרום, אין חזקתו תרום, דלא אמרינן בזה דחזקה שליח עושה שליחותו וחיישינן שמא אדם אחר שמע קולו והלך ותרם. ומהגמ' הזו למד ר"ת דקיי"ל להלכה כר"נ, דבדאורייתא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו. ודחה ר"י בעל התום' דאין זו ראיה, די"ל דלא אמר רב ששת חזקה שליח עושה שליחותו בדאורייתא, אלא בדבר שאם לא יעשנו עלול המשלח להכשל באיסור, אבל לגבי תרומה השליח יודע שגם אם לא יעשה שליחותו לא יכשל המשלח באיסור, כיון שיודע שאין כריו תרום.

והראשונים נחלקו כמאן הלכתא:

א. הרמב"ם [פ"ד תרומות ה"ו] ור"ת והרשב"א [עבוה"ק] והריטב"א ורבינו יהונתן והריא"ז פסקו כר"נ, שבדאורייתא ל"א חזקה שליח עושה שליחותו אלא להחמיר ולא להקל.

ב. רבינו שמשון [תום' דף לב. ד"ה רב] והרא"ש ומהר"ם מרוטנבורג פסקו כרב ששת, שאף בדאורייתא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, וגם לקולא, אך רק בדבר שאם לא יעשה שליחותו יכשל המשלח באיסור.

סעיף ט

מקור הדין של השו"ע הוא ברמב"ם פ"ו הכ"ג. ועיי"ש בראב"ד שכתב שהרמב"ם כתב את הפסק הזה כמאן דאמר דבדרבנן יש ברירה, וכן כתב המ"מ, והובא במג"א [ס"ק יח].

ועיין בפמ"ג [א"א שם] ובגליון מהרש"א שתמהו למה צריך בזה לדין ברירה, והרי נתן לשליח רשות לערב עירובו בכל רוח שירצה, א"כ כאשר השליח עירב לרוח מסויימת ה"ז מועיל אף למאן דס"ל אין ברירה, והניחו בצ"ע.

סעיף י

מקור הדין הוא בגמרא גיטין דף סה:, עיי"ש שהובאו שתי ברייתות, באחת איתא שאם אמר לו לערב בתמרים ועירב בגרוגרות עירובו עירוב, ובאחרת איתא שאין עירובו עירוב, ואמר רבה הא רבנן [דס"ל שהמשלח שנקט תמרים מקפיד שיערבו לו דוקא בתמרים], והא ר"א [דס"ל דאינו מקפיד, ורק מראה מקום הוא לו]. ורב יוסף אמר הא והא רבנן, הא בשלו [בשל המשלח שבזה הוא מקפיד על השינוי] הא בשל חבירו [בשל השליח, כך פירשו תום' והמ"מ (פ"ו ה"ג), ובזה לא קפיד]. וכתב המ"מ דהלכה כרבה, ועוד כתב שמדברי רבה משמע דס"ל שגם כאשר השליח מערב משל עצמו ג"כ המשלח מקפיד, דכיון שהלכה כרבה לכן בכל ענין אין עירובו עירוב. [והביא המ"מ שהרשב"א (עבודת הקודש) פסק כרב יוסף, אך כתב דטפי נראה לפסוק כרבה].

סעיף יא

בסעיפים הקודמים נתבארו שני אופנים של עירוב, האחד כאשר מניח דבר מאכל וקונה שביתה, והאחר כאשר מערב ברגליו. בסעיף זה מתחדשת קולא שהקלו לבא בדרך, שיכול לקנות שביתה בריחוק מקום ע"י שאומר שביתתי במקום פלוני, וזה מועיל אף כשאינו נמצא באותו מקום בזמן בין השמשות.[25]

ביאורים והערות

25. אבל מי שאינו בא בדרך אלא נמצא בביתו ויצא מביתו ע"מ לערב ברגליו, לא הקלו שיוכל לקנות שביתה בריחוק מקום, וזו כוונת הביה"ל [ד"ה ולהרמב"ם], אף שלשונו טעונה קצת ביאור.

קנין הלכה

מראי מקומות

ונאמרו בגמרא כמה תנאים בקנין שביתה מרחוק:

א] המקום בו קונה שביתה צריך להיות בתוך אלפיים למקום עמידתו של האדם.

[ונחלקו בדין זה הפוסקים, דמלשון השו"ע משמע שכבר בזמן שהאדם אומר שביתתי במקומי צריך להיות המקום הזה בתוך אלפיים, אבל אם באותה שעה היה מקום זה מחוץ לאלפיים, אך עד שהגיע זמן בין השמשות הגיע האדם לתוך אלפיים ממקום השביתה לא סגי בזה. והבית מאיר דקדק מלשון הרמב"ם שגם באופן זה קנה עירוב, דהעיקר שבזמן בין השמשות ימצא האדם בתוך אלפיים למקום השביתה, והובאו הדברים בביה"ל (ד"ה בסוף), וסיים הביה"ל שהב"מ צידד להקל בזה כהרמב"ם].

ב] אין קנין שביתה בריחוק מקום אלא אם האדם יכול להגיע בריצה למקום השביתה עד בין השמשות.[26]

ג] מקום השביתה צריך להיות מסויים, אבל אם אמר שביתתי תחת אילן פלוני, והאילן רחב ח' אמות באופן שארבע האמות שבהן קנה שביתה אינן מבוררות, נחלקו בזה הראשונים וכדלהלן:[27]

מקום שביתה שאינו מסויים

הראשונים נחלקו במי שאמר שביתתי תחת אילן פלוני ויש בנופו של האילן ח' אמות, שאין מקום שביתתו מבורר:

א] לפי רש"י והרשב"א והריטב"א והריא"ז חל קנין השביתה והוי ספק היכן מקום שביתתו, ולכן אזלינן לחומרא ומודדין לו אלפיים אמה למערב מהארבע אמות המזרחיות של האילן, ולמזרח מהד' אמות המערביות. [ואם בזמן ביה"ש נמצא האדם בצד מזרח של מקום השביתה והוא מרוחק יותר מאלפיים מהד' אמות המערביות של האילן לא חל עירובו מחמת הספק].[28]

ב] לפי הרמב"ם לא קנה כלל שביתה תחת האילן, כיון שקנייה שאינה מסויימת אינה חלה.[29]

ג] ללישנא בתרא דרש"י, וכן הוא להר"ח, כשקונה שביתה שאינה מסויימת הרי זה ספק אם קנה שביתה תחת האילן או שקנה שביתה במקום עמידתו, ולכן אין לו היתר לילך אלא למקום שהוא תוך אלפיים לשני המקומות, גם למקום עמידתו וגם למקום האילן. [וממילא יכול לילך אל האילן, שהמקום שבינו לבין האילן הוא תוך אלפיים לשני המקומות הנ"ל].

אמר שביתתי במקום פלוני באופן שלא קנה שם שביתה

מי שאמר שביתתי במקום פלוני באופן שלא קנה שם שביתה, כגון שהמקום הזה מרוחק ממנו יותר מאלפיים, או שאינו יכול להגיע לאותו מקום עד שעת ביה"ש גם אם ירוץ, [א"נ לפי הרמב"ם כשאין השביתה מסויימת כגון שאמר שביתתי תחת אילן

ביאורים והערות

26. כתב החזו"א [סי' פ לדף נא] דמשמע שדוקא כאשר בא לקנות שביתה באילן או בגדר וכיו"ב נאמר תנאי זה שיוכל להגיע אל מקום השביתה עד ביה"ש אם ירוץ, אבל הבא בדרך ורוצה לקנות שביתתו בעיר יכול לקנות את השביתה בעיר אף אם לא היה יכול להגיע אל העיר עד ביה"ש גם אם ירוץ, וסגי בזה שהגיע עד ביה"ש אל תחום אלפיים של העיר, דכן מבואר בדף מה. בעובדא דר"ג שהיה בא בספינה והיה מסתכל ורואה שבזמן ביה"ש הגיעו אל תחום העיר. ולענין מי שקונה שביתתו בבית יחידי שאינו עיר, אך עתיד לקבוע שם פיתא ולינה, נסתפק החזו"א אם גם בזה קונה שביתה אף אם לא היה יכול להגיע לשם אף אם ירוץ.

ולענין מי שיכול להגיע למקום השביתה במכונית, נסתפק בספר בני ציון [ס"ק יז] אם דינו כיכול להגיע ע"י ריצה, או דכמו שלענין קרבן פסח חשבינן ליה כנמצא בדרך רחוקה אף שיכול להגיע בסוסים ופרדים ה"נ הכא, ונוטה לקולא.

27. ואם קנה שביתה במקום מוקף מחיצות כגון דיר וסהר או תל שאינו עולה על בית סאתיים, נחשב כל המקום הזה כד' אמות והרי זו קניית שביתה במקום מסויים.

28. ולפי רש"י וסיעתו בכה"ג לא יזוז מד' אמותיו, ולא אמרינן דמתוך שלא קנה תחת האילן שביתה המתרת לו לילך יקנה במקום עמידתו, שהרי עקר דעתו מלקנות שביתה במקום עמידתו, וכפי שיובא להלן.

29. ולפי הרמב"ם יקנה תחום אלפיים במקום עמידתו, דפליג בזה על רש"י וסיעתו, וכפי שיובא להלן.

קנין הלכה

מראי מקומות

פלוני ויש באילן ח' אמות], נחלקו הראשונים אם קנה תחום אלפיים ממקום עמידתו בזמן ביה"ש:

א. רש"י והרשב"א וסיעתם סוברים דלא קנה שביתה כלל ואין לו אלא ד' אמות ממקום עמידתו, והטעם משום שעקר דעתו מלקנות במקום עמידתו. [ולא דמי למי שישב בביתו ושלח להניח עירוב ונפסל עירובו, דהתם אנן דסהדי דניחא ליה להיות בתחום ביתו עד כמה שלא יקנה עירוב, משא"כ הכא].

ב. לפי הרמב"ם קונה שביתה במקום עמידתו.

<u>להלכה</u>: המשנה ברורה [ס"ק עא] הביא את דברי הא"ר שכתב שהעיקר כדעת רש"י וסיעתו, אמנם ציין לדבריו בביה"ל, ושם האריך לחלק בזה בין נידונים שונים:

א. לענין מה שכתב הרמב"ם שכאשר אמר שביתתי במקום פלוני והוא אינו מסויים, לא קנה שם שביתה וקנה במקום עמידת רגליו, ויועיל לילך גם אלפיים אמה לאחוריו, בזה אכן הרמב"ם יחידאה, דכל שאר הראשונים סוברים שעכ"פ מספק [שמא קנה במקום שאינו מסויים] אין לו לילך לאחוריו רק לצד אותו מקום שרצה לשבות בו.

ב. אך לענין מה שיוצא משיטות רש"י וסיעתו שקנה שביתה תחת האילן אף כשאינה מסויימת, ויכול לילך אלפיים אמה להלן [בניכוי רוחב האילן, דיש ספק היכן קנה שביתה שם], בזה כתב הביה"ל שלפי כמה וכמה ראשונים אינו רשאי לילך מהאילן ולהלן כלום, והם הר"ח והרי"ף הסוברים כלישנא בתרא דרש"י שיש ספק אם קנה במקום האילן או במקום רגליו. והראב"ד והריא"ז פסקו כרב שלא יזוז ממקומו כלל.

והחזו"א [סי' קי ס"ק ו ד"ה במ"ב] כתב שאין הכרח מדברי הרי"ף והראב"ד למה שכתב הביה"ל, ולכן נקט לדינא כרש"י וסיעתו גם לענין דין זה שיכול להלך ממקום השביתה ולהלן אלפיים אמה [בניכוי רוחב האילן].

<u>האם האומר שביתתי במקום פלוני בעי אמירה או סגי במחשבה</u>

לענין הבא בדרך וגמר בלבו דשביתתו במקום פלוני ולא אמר בפיו, עיין בביה"ל להלן [סי' תי ס"ב ד"ה כיון] שהביא רשב"א ורמב"ם דסגי במחשבה, ונסתפק בדברי התוס' [דף מט:] אם מוכח דבעי אמירה. והחזו"א [סי' קי ס"ק ו ד"ה הא דאמר] הביא ראיה מסוגיית הגמ' [דף לח:] דבעי אמירה וסיים בצ"ע.

<u>סעיף יב</u>

מקור הדין שיכול אדם למסור את שביתתו לחבירו והלה אומר שביתתנו במקום פלוני הוא בברייתא דף נ:, ונסתפק הגאון יעקב [דף נא.] באופן שחבירו אינו רוצה לקנות שביתה תחת אותו אילן, האם יכול לקנות את השביתה רק עבור חבירו.

<u>סעיף יג</u>

מקור הדין הוא בגמרא דף נא.-ע"ב דאמר ר"נ דהך דינא שיכול אדם לקנות שביתה בריחוק מקום הוא דוקא בעני ולא בעשיר. ונחלקו הראשונים בדין זה:

א. רש"י פירש דעני היינו הבא בדרך ואין עמו פת.

ב. הרשב"א כתב דכל מי שיצא מביתו שלא על דעת לערב וחשכה לו, יכול לקנות בריחוק מקום אפילו היתה בידו פת, וכן דעת הריטב"א. [וכתב הריטב"א דכיון שבדרך כלל מי שבא בדרך אין בידו פת, לכן הקילו שיקנה בריחוק מקום אף למי שיש בידו פת]. ועיין בביה"ל דמשמע שפסק כהרשב"א והריטב"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן תי

סעיף א

סימן זה עוסק באופנים נוספים שהקלו בהם חכמים לקנות שביתה בריחוק מקום, והיינו שאינו מערב ברגליו ולא מניח פת במקום השביתה, אלא עומד בריחוק מקום וקונה שביתה מרחוק, שבסימן תט [סעיף יא] הובא עיקרו של דין זה, שנאמר במי שבא מן הדרך וחשכה לו וקודם ביה"ש קנה שביתה בריחוק ממקום עמידתו. ובסימן זה איירי באופנים נוספים אשר בהם נחלקו הראשונים:

א] עני היושב בביתו ואין לו מזון ב' סעודות להניח עירוב, ודעתו לילך לעיר אחרת שהיא רחוקה מביתו ד' אלפים אמה, ולצורך זה הוא מתכוין לקנות שביתה במקום מסויים הידוע לו והמרוחק אלפיים אמה מביתו, נחלקו בו הראשונים:

א. הרמב"ם [פ"ז ה"ג] לפי ביאור הגאון יעקב [דף נב] בדבריו, [וכן הסכים בביאור הרמב"ם המשנה ברורה שעה"צ ס"ק ג], והרז"ה סוברים שהקלו על העני לקנות שביתה בכה"ג, ולא הטריחוהו לצאת ולערב ברגליו, וכן פירש המשנה ברורה גם בשיטת השו"ע. [והחזו"א (סי' קו ס"ק ו ד"ה ומש"כ) כתב שאין ראיה מדברי הרמב"ם שסובר שיכול העני לישב בביתו ולקנות שביתה בריחוק מקום].

ב. רש"י ורבינו יהונתן והריטב"א בשם ר"ח והאו"ז והרשב"א סוברים, דלא הקלו חכמים ליושב בביתו אף כשהוא עני, דכיון שלא מצוי שלא יהא לאדם בביתו מזון ב"ס לא פלוג רבנן, ולא נתנו קולא דעני אלא לבא בדרך.

<u>להלכה</u>: הביה"ל [ד"ה במה] הביא את דברי החיי אדם שהחמיר בזה, וכתב שלא הקלו לעני לומר שביתתי במקום פלוני אלא כשהחזיק בדרך. [ומתוך דברי הביה"ל משמע דהיינו אף כשהחזיק העני בדרך למטרת קניית שביתה, ולא שהחזיק בדרך ע"מ להגיע לעיר האחרת].

ב] עשיר שהחזיק בדרך ללכת למקום מסויים למטרת קנין שביתה בו [ע"מ שיוכל לילך למחר לעיר האחרת], וחזר ולא הלך למקום השביתה:

א. דעת הרמב"ם דקנה שביתה במקום ההוא, דכיון שהחזיק בדרך לילך לשם ה"ז כאילו אמר שביתתי במקום פלוני.

ב. רש"י ורבינו יהונתן והאו"ז והסמ"ק והרשב"א והריטב"א סוברים שלא הקלו אלא באופן שהחזקתו בדרך לא היתה ע"מ לקנות שביתה אלא ע"מ להגיע לעיר האחרת, דדוקא באופן זה דנו אותו כמי שבא בדרך שיכול לקנות שביתה בריחוק מקום.

והשו"ע העתיק דעת הרמב"ם, והרמ"א לא נחלק בזה, אמנם המשנה ברורה [ס"ק ב] החמיר כדעת רוב הפוסקים שאין להקל אלא באופן שיצא מביתו שלא על מנת לערב. הביה"ל [ד"ה במה] הביא את דברי החיי אדם שלא היקל לעשיר אף כשהחזיק בדרך אלא כשבא בדרך ממש, והביה"ל תמה בתחילה על דבריו, אך יישב את דברי החיי אדם דמה שהחמיר הוא רק כשהחזיק בדרך למטרת קנין שביתה במקום פלוני ולחזור לביתו, ועל זה כתב שאין להקל בעשיר אלא רק בעני [שבזה דעת הרמב"ם והרז"ה שאף ביושב בביתו מותר לקנות שביתה מרחוק], וסיים הביה"ל דנכון להחמיר כן.

כל הדינים הנ"ל של קניית שביתה מרחוק אינם נאמרים אלא באופנים שנתבארו בסי' תט, דאם ירוץ למקום השביתה יוכל להגיע עד זמן בין השמשות, כן כתב המשנה ברורה [ס"ק ג].

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ב

בסעיף זה ישנם שתי הלכות:
א] מה שאמרו שאם החזיק בדרך יכול לקנות שביתה בריחוק מקום, אינו דוקא כשיצא ממש לשדה אלא אפילו ירד מהעלייה וקודם שיצא מהחצר החזירו חבירו. לשון זה [קודם שיצא מהחצר] מקורו ברמב"ם [פ"ז ה"ח], והוא על פי הגמרא [דף נב.] דשם איתא "שבקיה עד דנחית דרגא", ופירש"י מעלה מן הכבש שהיה יורד מן העלייה, ומשמע דסגי אם רק החל לצאת וירד מדרגה אחת מן העלייה, והמשנה ברורה לא העיר בזה.

עיין ביה"ל [ד"ה החזירו] שדן לומר שבציור של סעיף זה שעדיין לא יצא מחצירו לא הקלו אלא כשהחזירו חבירו, אך אם חזר מעצמו י"ל דהוי כנמלך מכל עיקר כוונתו ולא קנה שביתה. אמנם כתב הביה"ל שבחיי אדם משמע שגם בזה מקילין אף בחזר מעצמו, וסיים דצ"ע לדינא.

ב] דין שני בסעיף זה הוא דנתחדש בהלכה זו שאינו צריך לומר שביתתי במקום פלוני, אלא די בזה שגמר בלבו לקנות שם שביתה. ועיין בב"ח ובבית מאיר שכתבו דרש"י והרשב"א והריטב"א חולקים וסוברים דרק בציור של הגמרא [דף נב.] שיש לו שני בתים בשתי עיירות, ויצא מבית זה והחזיק בדרך לילך אל הבית האחר שלו, אז אמרינן דבסגי בכוונה לקנות שביתה ולא בעינן אמירה בפה, אבל אם אין לו בית במקום האחר צריך לומר במפורש שביתתי במקום פלוני.

ולענין מי שבא בדרך ממש [לעיל סי' תט סעיף יא] אם צריך לומר בפיו שביתתי במקומי או דסגי בכוונת הלב, עיין בביה"ל [ד"ה כיון] שנסתפק בזה, דמצד אחד י"ל דהקלו בה טפי כיון שהוא בא בדרך ממש, אך מאידך י"ל דהכא קיל טפי, דכיון שיוצא עתה מביתו [או שהחזיק בדרך לצאת מביתו] יציאתו מוכיחה על כוונתו לקנות שביתה במקום פלוני, משא"כ במי שבא בדרך שאין שום הוכחה ממשית על כוונתו לקנות בריחוק מקום. והביא הביה"ל שברשב"א [דף נב ד"ה ורב יוסף אמר] כתב שגם א"צ אמירה, וכן משמע פשטות לשון הרמב"ם [פ"ז ה"ג], אמנם מלשון התוס' [דף מט: ד"ה דאמר] משמע שבקונה שביתה מרחוק בעי אמירה, והוסיף אא"כ נימא שמחשבה לקנות כאמירה דמי, ובא לאפוקי היכי שקונה שביתה במקומו, דקונה אף בלי מחשבה כלל, וכן מבואר שם בתוס' הרא"ש, שהקונה שביתה במקום פלוני א'צ אמירה וסגי בכוונת הלב.
ועיין חזו"א [סי' קי ס"ק ו ד"ה הא] דאמר שכתב מתחילה מסברא דכיון שקניית הערוב אינה דבר הנוגע לאחרים, א"צ בזה אמירה וסגי בכוונת הלב,[30] אך ציין לסי' תטז [ס"ב] דמשמע שרק מערב ברגליו א"צ אמירה, אך מניח פת לעירוב צריך אמירה, וכתב דלפי"ז מוכח בסוגיא [דף לח:] שה"ה האומר שביתתי במקום פלוני בעי אמירה דוקא, והניח בצ"ע.

<u>המערב ברגליו האם צריך כוונה לקנות שביתה</u>

עיין בביה"ל [ד"ה אלא] שהביא מלשון הרמב"ם והרא"ש דהמערב ברגליו בעי כוונה לקנות שם שביתה, והוסיף שאף שהבא בדרך קונה שביתה במקום רגליו גם בלי כוונה ואף בישן, הכא שאני שיצא מביתו ובסתמא אמרינן דכוונתו לקנות שביתה בעירו, ולכן בעי כוונה מפורשת לקנות במקומו.

ביאורים והערות

30. קצ"ע דהא במחשבת פיגול בחושב לשלוח יד בפקדון כתבו רש"י ותוס' [ב"מ דף מג: ד"ה החושב] דלא סגי במחשבה ובעי אמירה אף שגם שם אינו ענין שנוגע לאחרים.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין הוא במשנה דף נב..

ועיין במשנה ברורה שציין למה שכתב לעיל [ס"ק ב] שלהרמב"ם והשו"ע סגי בזה שהחזיק בדרך ע"מ לקנות שביתה במקום פלוני, ולרש"י ועוד הרבה ראשונים בעינן שיחזיק בדרך שלא ע"מ לערב אלא ע"מ להגיע לעיר פלונית, דרק בזה אמרינן דאנן סהדי שנתכוין לקנות שביתה במקום הידוע לו, והוי כאילו אמר שביתתי שם.

סימן תיא

מקור הדין הוא במשנה דף ס., ונתבאר שם שהעירוב שהונח עבורו ע"י בנו בריחוק אלפיים אמה אינו חל, [שאם יחול נמצא שהוא עומד מחוץ לתחום עירובו ואינו יכול להגיע אל העירוב], וקונה שביתה בביתו.

והקשו רש"י ורבינו יהונתן מהא דמבואר לעיל [לפי פירושם בברייתא דף נ:] שאם בא בדרך ואמר שביתתי תחת אילן פלוני, ואותו אילן [או חלק ממנו] הוא מחוץ לאלפיים אמה ממקום עמידתו, לא יזוז ממקומו, ואין לו אלא ד' אמות, שעירובו לא חל כיון שהוא מחוץ לאלפיים, וגם אינו קונה במקום עמידת רגליו כיון שעקר דעתו מלקנות כאן.

ונאמרו בזה שני תירוצים:

א] רש"י [דף ס. ד"ה מותר] כתב דכאשר הוא בא בדרך אין סברא כ"כ חזקה שרצונו לקנות במקום רגליו, ולכן אמרינן דעקר דעתו מכאן ולא יזוז ממקומו, אבל כשהוא עומד בביתו או בתוך אלפיים אמה לביתו אנן סהדי שניחא ליה לקנות שביתה בביתו עד כמה שלא יחול עירובו, וכעי"ז כתבו תוס' [דף מט: ד"ה ואפילו], וכן דעת הריטב"א.

ב] רבינו יהונתן כתב דהטעם דבמשנה [דף ס.] קנה תחום ביתו הוא משום שהניח עירובו ע"י שליח, ואומר הוא לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אבל אם האדם עצמו הניח עירובו בטעות מחוץ לאלפיים אמה לא יזוז ממקומו. וכשיטה זו הביא האו"ז [סי' קסו] בשם רבינו שב"ט ובשם רב אחאי. [וציין הביה"ל שבהגהות אשרי על הרא"ש (פ"ה סי' יא) הביא דברים אלו].

ויש נפק"מ לקולא ולחומרא בכל שיטה:

א. הבא בדרך ומסר עירובו לשליח שניחנו ושליח הניחו מחוץ לאלפיים אמה, לפי רש"י וסיעתו לא יזוז ממקומו, כיון שעקר דעתו מלקנות במקום עמידתו. ולפי רבינו יהונתן וסיעתו קונה תחום אלפיים ממקום עמידתו כיון שאומר לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. וכתב המשנה ברורה [ס"ק ג] דנראה דלעת הצורך יש לסמוך בזה ולהקל.

ב. היושב בביתו ויצא והניח עירובו וטעה והניחו מחוץ לאלפיים אמה, או שנתגלגל העירוב מחוץ לאלפיים אמה, לפי רש"י וסיעתו קונה תחום ביתו, ולפי הרר"י וסיעתו לא יזוז ממקומו, שהרי הוא עצמו הניח את העירוב ולא ע"י שליח. ובזה כבר פסק הרמ"א [לעיל סי' תח ס"ב] להקל כרש"י וסיעתו דקונה תחום בביתו.

סימן תיב

מקור הדין של אדם שהניח ב' עירובין, האחד למחצית היום הראשונה והשני למחצית היום השנייה הוא בברייתא דף נ:, טעה ועירב לשתי רוחות, כמדומה הוא שמערבין לו לשתי רוחות. ופירש"י כמדומה שהיה מותר לעשות כן ולילך שחרית כאן וערבית כאן. וזה לשון הרמב"ם [פ"ח ה"א] אין מניחין שני עירובין אחד במזרח ואחד במערב כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני העירובין ובשאר היום על העירוב השני, שאין מערבין שני עירובין ליום אחד.

והיינו דלא מיבעי שלא יתכן שיחולו לאדם ב' שביתות ביום אחד, ויוכל להלך לכל אחת מהן שירצה, אלא שגם אם ירצה שלחצי

קנין הלכה

מראי מקומות

היום יקנה עירוב אחד ולחצי השני העירוב האחר,[31] ג"כ אין העירובים חלים באופן זה, דאין עירוב חל למחצית היום רק ליום שלם, ונמצא שבין השמשות קונה לו אחד משני העירובים, וכיון שאין קנייה זו מבוררת אין לו לילך אלא למקום שרשאי לילך לפי שני העירובים. ואם הונח כל אחד מהם בסוף אלפיים ממקומו, זה למזרח וזה למערב, לא יזוז ממקומו.

<u>למה אין אומרים בזה ספיקא דרבנן לקולא</u>

הא דאין מקילין לומר בזה ספיקא דרבנן לקולא הוא משום דא"כ נצטרך להקל כשני העירובין, והוי תרי קולי דסתרי אהדדי, כך כתב רע"א [דרוש וחידוש מערכה ד] ע"פ דברי תוס' ביצה [דף יד. ד"ה איכא].[32] [משא"כ בספק אם נאכל קודם ביה"ש או אחר ביה"ש דמקילין לומר שחל העירוב ולא אמרינן דיש כאן תרי קולי דסתרי, זה משום שהאדם רוצה להניח עירוב ולכן אמרינן שלגבי קניית העירוב היא קולא, כך כתב רע"א במערכה הנ"ל (ד"ה ולזה), ועיי"ש במה שהוסיף לבאר בזה].

<u>למה אינו קונה תחום ביתו</u>

לעיל [סי' תח ס"ד] הובא שאם הניח עירוב מחוץ לאלפיים אמה שלא קנה עירובו, מ"מ קנה תחום אלפיים מביתו, דאנן סהדי שדעתו שאם לא יחול עירובו יקנה בביתו. וכן הדין אם נאכל העירוב קודם בין השמשות. ומ"מ כתב הרשב"א בתשובה [תשובות חדשות מכת"י סי' לב] דזה אינו שייך בנ"ד, דהתם העירוב אינו מונח כדין ובכה"ג אנן סהדי שרוצה לקנות תחום מביתו, אבל הכא שני העירובין הונחו כדין ואנו מסופקים הי מינייהו חל, ובכה"ג בודאי עקר דעתו מביתו.

<u>סימן תיג</u>

מקור הדין הוא במשנה דף פב. כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי. וצריך שיעור מזון ב' סעודות לכל אחד [פרט לקטן היוצא בעירוב אמו, להלן סי' תיד ס"ב].

<u>עירוב ע"י ברירה</u>

בגמרא [דף לז:] מבואר דלמאי דקיי"ל שבדרבנן אמרינן יש ברירה אפשר לערב עירובי תחומין ע"י ברירה. ובסימן זה נתבארו כמה ציורים:

א. שמע שיבוא מחר חכם לדרוש ואינו יודע אם יבוא לעיר שבמערב או לעיר שבמזרח, יכול להניח שני עירובין ולהתנות אם יבוא חכם למזרח עירובי למזרח וכו'.

ב. וכן אם אינו יודע אם למחר יבוא חכם, יכול להתנות אם יבוא חכם למחר למזרח עירובי למזרח ואם לאו עירובי כבני עירי.

ביאורים והערות

31. וכתב רע"א [דרוש וחידוש מערכה ד ד"ה אמנם נ"ל] שלא מיירי שהאדם נתכוין שהעירוב השני יחול במחצית היום, שהרי אין עירוב חל אלא בבין השמשות, אלא נתכוין ששני העירובים יחולו בבין השמשות, האחד יקנה לו את השביתה למחצית היום הראשון, והשני יקנה לו שביתה למחצית היום השני.

32. ועיין בדברי רע"א [סוף המערכה הנ"ל] שכתב שאם הניח עירוב אחד והתנה שבזמן ביה"ש יקנה לו עירובו שביתה למחצית היום, וגם יקנה בזמן ביה"ש שביתה בביתו למחצית האחרת של היום, ה"ז ספק איזו שביתה קנה, אם קנה רק את תחום עירובו או רק את תחום ביתו, ובספק זה יש לאדם חזקה דמעיקרא, חזקת תחום ביתו, ומחמת חזקה זו לכאורה לא יחול עירובו, וממילא יקנה תחום ביתו. אך כתב רע"א שזה תלוי במחלוקת הרמב"ם והרשב"א בדין ספק דרבנן שיש בו חזקה לאיסור, שהרמב"ם היקל בזה והרשב"א החמיר, והש"ך [כללי ס"ס ס"ק כ] החמיר כהרשב"א, והפר"ח [שם] היקל. וה"נ לפי הרשב"א לא יקנה העירוב בגלל החזקה, ויקנה תחום ביתו, ולהרמב"ם אכתי הוי ספק. [ולכאורה עיקר דברי רע"א מחודשים, דהך ספק של מי שקנה שתי שביתות אינו ספק ששייך להכריעו, דאף בשמים לא מבורר איזה שביתה נקנתה, ולכאורה לא שייך בכה"ג להכריע ע"פ החזקה שלא יקנה תחום עירובו, ולהקל לקנות תחום ביתו].

קנין הלכה

מראי מקומות

ג. וכן אם זיכה עירוב תחומין לבני עירו והודיע להם על כך מבעוד יום, אף אם לא גמרו בליבם מבעוד יום לסמוך על העירוב רק משחשיכה ה"ז מועיל, שאנו אומרים שהוברר הדבר שלכך היתה דעתו מתחילה.[33]

הנחת העירוב לכל שבתות השנה

א] בברייתא [דף לז:] איתא דיכול אדם להניח עירוב תחומין לכל שבתות השנה, [וצריך העירוב להיות קיים בכניסת השבת שהרי הוא קונה שביתה ע"פ העירוב], ולמ"ד יש ברירה יכול לומר בשבת בה ארצה לקנות שביתה במקום העירוב יקנה לי עירובי, ובשבת שלא ארצה בזה אקנה שביתה כבני עירי, ויכול להחליט על כך גם משחשיכה.

המניח עירוב לכל בני העיר לכל שבתות השנה

א] יכול אדם להניח עירוב תחומין לכל בני העיר לכל שבתות השנה, ואם הודיע זאת לבני העיר יכולים הם לקנות שביתה במקום העירוב, ויכולים גם להחליט על כך משחשיכה, הואיל ולענין עירובי תחומין דרבנן נקטינן דיש ברירה. [וכתב בשו"ת חת"ס (סי' צג) שיזכה גם לאנשים שיבואו לעיר במשך השנה, וכאשר יבואו לעיר יודיע להם מבעוד יום שיש להם עירוב תחומין].

ב] ואם אין בכלי שמניח כמות מספקת עבור כל בני העיר, יכול לעשות את הזיכוי של העירוב ע"י ברירה, והיינו שיאמר שהוא מזכה את העירוב לאלו מבני העיר שירצו מחר לילך לעיר פלונית.

אמנם יש לדון אם יכול לזכות את העירוב בקנין לזמן, ואחר השבת חוזר הוא ונהיה בעלים על העירוב, ויוכל לזכות שוב בשבת אחרת לאלו שירצו לילך,[34] או שא"א להקנות בקנין לזמן אלא בעי קנין גמור לעולם, ויצטרכו לחזור ולהקנות לו אחר שבת, וזה דבר שקשה לעשותו בכל שבת.

ועיין בשו"ת שבט הלוי [ח"ו סי' מד] שדן בשאלה זו אי בעי קנין גמור או דסגי בקנין לזמן, והביא דעת ספר עצי אלמוגים [סי' שפו ס"ק כב] שכתב שהעירוב צריך להיות קנוי בקנין גמור לאלו שמזכים להם את העירוב, ואת דעת הנצי"ב [העמק שאלה סי' קלב עמ' צד] שכתב שא"צ קנין גמור אלא סגי גם בישראל שיש בידו תרומה שצריך ליתנה לכהן ואין לו בה אלא טובת הנאה, וכן המודר הנאה מהככר שמערבין לו בה אף שאין לו בה אלא זכות עיכוב שלא יטלו ממנו משום שבידו להישאל על נדרו. וכתב השבט הלוי שלפי דעת העצי אלמוגים אם בא להקנות את העירוב בקנין גמור לשבת אחת, ה"ז תלוי במחלוקת הראשונים בדין קנין לזמן, שדעת הרא"ש [פ"ג סוכה סי' ל] והריטב"א [קידושין דף ו:] שקנין לזמן אינו אלא כשאלה, ולכן נקטו שבמתנה ע"מ להחזיר צריך להקנותו בחזרה בקנין, וכן דעת הרא"ה [המובאת בר"ן גיטין דף פג] שקנין הגוף לזמן חל לעולם, דכיון דפסקה פסקה. והקצוה"ח [סי' רמא] האריך לומר דמשכח"ל קנין בגוף לזמן, ומצא שכן כתב בתשובת הרא"ש [כלל לה סי' ב] בשם ר' אביגדור כץ. [וכן כתב באבני מילואים (סי' כח ס"ק נג) בשם מהר"ם מרוטנבורג, ובסי' לח (ס"ק י) כתב האב"מ שכן דעת ספר התרומות].

ומאידך כתב בשו"ת שבט הלוי שלדעת הנצי"ב הנ"ל שאין צריך שיהא לו קנין גמור בעירוב וסגי אף בטובת הנאה, ה"נ סגי בקנין לזמן שהעיקר שתהא לו זכות אכילה ושלא יוכלו ליטול העירוב ממנו.[35] וכן דעתו להורות למעשה, ולכן אפשר לזכות לשבת

ביאורים והערות

33. אבל אם לא הודיע לבני עירו מבעוד יום לא שייך לומר שהוברר הדבר שהיה העירוב עומד לכך מבעוד יום, שהרי לא ידעו כלל על העירוב [משנ"ב ס"ק ז].

34. וא"כ יוכל גם בתחילת השנה לזכות את העירוב לשבת ראשונה לאלו שירצו לילך בשבת זו, ולשבת האחרת לאלו שירצו לילך בה, וכן לכל שבתות השנה.

35. לכאורה אכתי צריך הגדרה איזה קנין יש לו בעירוב הנותן לו זכות אכילה ועדיין אינו קנין גמור, שלדעת הרא"ש והרא"ה והריטב"א

אחת למקצת בני העיר [אלו שירצו לקנות שביתה מחוץ לעיר], ולשבת אחרת למקצת בני העיר האחרים.
עיין ביה"ל [ד"ה וכל] שמבואר מדבריו שיכול אדם לעמוד בביתו ולומר את נוסח קניית העירוב על עירוב המונח מרחוק, וציין לדברי הפמ"ג [סי' תט] שכתב כן. ועיין מה שכתבנו לעיל [סי' תט הערה 22] שזה דלא ודלא כהמהרש"ם [ח"ב סי' לו] שהחמיר בזה ע"פ דברי בעל עיקרי הד"ט [או"ח סכ"ד אות ח].

סימן תיד

סעיף א

מקור הדין הוא בברייתא דף פב:. וכתב הרא"ש [סי' ב] שגם ריו"ח דאמר [ב"מ יב:] דקטן שאינו סמוך על שולחן אביו נידון כגדול, מודה כאן שהוא נגרר אחר העירוב שהניח לו אביו, דכיון שאין מערבין אלא לדבר מצוה ואביו מצווה לחנכו לכן הוא נטפל לאביו. אמנם צריך מזון ב' סעודות לכל אחד, ובתום' [דף עט: ד"ה ועל] מבואר גם שצריך האב לזכות לקטנים את הפת של העירוב ע"י אחר, וכן כתב המשנה ברורה [ס"ק ב].[36]

עירב עבור בנו ובתו הגדולים או אשתו

כתב הב"י בשם הרשב"א שאם עירב עבור בנו ובתו הגדולים או עבור אשתו, ולא הודיעם מבעוד יום אלא רק לאחר שחשיכה ולא מיחו ה"ז מועיל. וכתב המשנה ברורה [ס"ק ד] הטעם משום דמסתמא ניחא להן במאי דעבוד אבוהון, ולכן אין חסרון בזה שלא ידעו על העירוב מבעוד יום, כיון שבסתמא היה העירוב עומד להתקיים.

מיחו מבעוד יום וחזרו ונתרצו קודם שחשיכה

כתב הא"ר דאם מיחו בניו הגדולים או אשתו מבעוד יום ולא הסכימו לעירובו, ואח"כ חזרו בהם והסכימו לעירוב קודם שחשיכה, מועיל להם העירוב. ותמה השעה"צ דמיד כשמיחו נתבטל הזיכוי של העירוב, דאיגלאי שאינו זכות עבורם, וכל זמן שלא יזכה עבורם שוב את העירוב אין להם עירוב.

אדם שהניח עירוב עבור בנים קטנים של אחר או עבור עבד כנעני של אחר

כתב הביה"ל [ד"ה אינו כלום] דנראה שאם אדם הניח עירוב עבור בנים קטנים של אחר ה"ז מועיל, משא"כ אם הניח עבור עבד כנעני של אחר לא חל העירוב, כיון שהם משועבדים לילך עמו ולשמשו במקום שהוא הולך. וכתב החזו"א [סי' קא ס"ק יא] דנראה שאם האב מיחה לא חל העירוב גם בבנים קטנים, ואם הסכים לעירוב ה"ז מועיל גם בעבד כנעני.
[ויל"ע אם כוונת החזו"א לחלוק על המשנה ברורה, או שהוא מסכים לדבריו בציור של סתמא, שבזה בקטנים אמרינן דמסתמא לא איכפת לאב בזה שזיכו לקטן תחום אחר, משא"כ בעבדים בסתמא אמרינן דקפיד].

ביאורים והערות

א"א לעשות קנין לזמן, ומ"מ אפשר לענין עירוב דרבנן יש לסמוך על דעת הראשונים שהובאו בקצוה"ח ובאב"מ שהוזכרו לעיל דס"ל דשייך להקנות קנין הגוף לזמן.

36. והחזו"א [סי' קא ס"ק י] דן לומר מתחילה מסברא שאין האב צריך לזכות להם את העירוב, שהרי הוא מערב עבורם בעל כרחם, אלא די בזה שהוא מייחד להם מזון ב"ס לכל אחד, אבל ציין לתוס' [דף עט: הנ"ל] שמשמע שצריך לזכות להם את העירוב ע"י אחר.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>קטן שעירב לעצמו בפת או ברגליו</u>

כתב בשו"ת אמרי יושר [ח"א סי' י] שאם קטן הניח עירוב או עירב ברגליו קנה עירובו, ואף שנתבאר לעיל [סי' תט ס"ח] דקטן לא אלים למיקני שביתה, היינו לאחרים אבל לעצמו יכול לקנות.

<u>סעיף ב</u>

בעיקר הא דקטן יוצא בעירוב אמו [והיינו שאף אין צריכה לזכות לו עירוב אלא נגרר הוא אחרי עירובה], נחלקו הראשונים:

א. הר"ח, הרי"ף והרמב"ם נקטו דלהלכה נקטינן כפשטות מימרא דרב אסי [דף פב.] דקטן בן שש יוצא בעירוב אמו, ואין מחלקים בין אם אביו בעיר או שאינו בעיר.

ב. אמנם הרא"ש והרשב"א והר"י והריא"ז נקטו שיש לחלק בזה, שאם אביו אינו בעיר אזי אכן יוצא בעירוב אמו עד גיל שש, אבל אם אביו בעיר אינו יוצא בעירוב אמו אלא עד גיל ד-ה, אך ביותר מזה מיקרי קטן שאינו צריך לאמו.[37]

<u>להלכה</u>: השו"ע פסק כהרמב"ם, והרמ"א לא נחלק בזה. אך הא"ר הביא שהרבה ראשונים נקטו כהרא"ש והרשב"א, ולכן הוא מחמיר שאם האב בעיר אזי מגיל ד-ה מיקרי אין צריך לאמו. [אמנם הוסיף הא"ר דנראה שאם האמא זיכתה לו עירוב נגרר הוא אחריה אף עד גיל שש, אף באופן שגם האב זיכה לו חלק בעירוב], ומשמע במשנה ברורה [ס"ק ז] דחושש לדברי הא"ר, וכן משמע בחזו"א [סי' קא סוס"ק יא].

<u>פרטי דינים בדין קטן היוצא בעירוב אמו</u>

א. תוס' [דף פב. ד"ה קטן] הקשו דהא אין מערבין אלא לדבר מצוה ומה שייך זה בקטן. ותירצו ב' תירוצים: א. כיון שאי אפשר לאמו להניחו דהוא כרוך אחריה, ממילא הוא נגרר אחריה. ב. גם בקטן איכה מצוה לחנכו. וכתב המג"א [ס"ק ג] דלפי תירוץ ב' אם הוא קטן כ"כ שלא שייך לחנכו אין עירוב אמו מועיל לו, וא"א להוציאו מתחומו. ומשמע שהמג"א חשש לזה. אמנם הא"ר והפמ"ג נקטו שלענין דינא גם התירוץ השני של תוס' מודה, שאם א"א להניחו בקל אצל אדם אחר וא"א זולתה מועיל לו עירובה, וכן מובא בשעה"צ [ס"ק י] לדינא.

ב. אפילו אמרה האם שאינה מערבת עבור הקטן מהני ליה עירובה, כך כתב החזו"א [סי' קא ס"ק ה].

ג. אם האם אינה נמצאת, כתבו השעה"צ [ס"ק יא] והחזו"א [סי' קא ס"ק יא] דנראה שאביו מערב עליו, והוסיף החזו"א דבליתא גם לאביו מסתבר שמערב עליו גם אחר.

ד. ולכן כתב החזו"א [שם] שמסתבר שאף אם האם נמצאת אלא שמסרתו לאביו להוליכו בשבת, מערב האב עליו ומזכה לו מזון ב"ס ומהלך עם אביו.

ביאורים והערות

37. ועוד ציין הא"ר לדברי הכסף משנה [פ"ו סוכה] שפסק שאם האב בעיר אזי בגיל ד-ה מיקרי א"צ לאמו.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן תטו

סעיף א

מקור הדין הוא בגמרא דף פב. מימרא דרב יוסף. וכתב הטור בשם הרמב"ם שבדיעבד אם עירב שלא לדבר מצוה חל העירוב.

עירב לדבר מצוה אם יכול לילך לדבר הרשות

כתב הטור שאם עירב לדבר מצוה יכול לילך אף לדבר הרשות, וכתב הב"י שכן משמע בסמ"ק. אמנם הב"י הביא שמלשון רש"י [דף פב.] משמע שאסור, דז"ל רש"י [ד"ה אין] לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום ע"י עירוב אלא לדבר מצוה עכ"ל. וכבר דייק כן בהג"א מלשון רש"י, אך סיים בהג"א וז"ל ושמא הוא מותר עכ"ל.

להלכה: השו"ע לא הביא דין זה, אך הרמ"א פסק להקל כהטור.

המערב ברגליו

הראשונים נחלקו אם גם במערב ברגליו נאמרה הגבלה זו שלא יערב אלא לדבר מצוה:

א. דעת רבינו יהונתן והרשב"א [כן כתב הב"י בדעתו] דמערבין אף לדבר הרשות.

ב. תוס' [פסחים דף מט. ד"ה לשבות] והרא"ש [שם סי' ח] כתבו דאף במערב ברגליו אין מערבין אלא לדבר מצוה, וכן היא סתימת לשון הרמב"ם.

להלכה: כתב המג"א [ס"ק ב] להקל בזה בפשיטות, והא"ר כתב שאין להקל בזה אלא במקום צורך גדול, ואילו החיי אדם [כלל עז סי' ב] כתב בפשיטות להקל בזה, והמשנ"ב [ס"ק ו] הכריע להקל במקום הצורך אף כשאינו צורך גדול.

מה נקרא דבר מצוה שמערבין עבורו

א. במשנה [דף פב] איתא דהליכה לבית המשתה או לבית האבל חשיבא הליכה לדבר מצוה.

ב. במשנה [דף לו:] נתבאר דלילך להקביל פני חכם [או עכ"פ ללמוד ממנו] מיקרי דבר מצוה.

ג. המג"א [ס"ק א] כתב דסעודת אירוסין או קבלת קנין חשיבא סעודת מצוה,[38] אמנם אם היא בת כהן לישראל ע"ה, או בת ת"ח לע"ה לא הוי סעודת מצוה. [וציין המג"א לסי' תרע (ס"ק ד) שם כתב בשם המרדכי (פסחים סי' תרה) שאם אומרים בסעודה שירות ותשבחות ה"ז נהפך להיות סעודת מצוה אף בבת ת"ח לע"ה. אמנם המחה"ש תמה דנהי שהסעודה נחשבת סעודת מצוה משום השירות והתשבחות, אך למה נתיר לערב לשם כך הרי יכול לישב בביתו ולומר שירות ותשבחות]. וסעודת בת עם הארץ לחתן עם הארץ חשיב סעודת מצוה אא"כ הם מזולזלים במצוות [מ"ב ס"ק ב].

ד. כתב הרמב"ם [פ"ו ה"ו] שלהקביל פני חבירו הבא מן הדרך הוי דבר מצוה, והב"י כתב דלכאורה דוקא אם חבירו

ביאורים והערות

38. ובהגר"א נקט שרק להארוס עצמו חשיב דבר מצוה ולא לאחרים, וההשעה"צ [ס"ק ד] ציין לסי' תמד, ושם [ס"ק כה] כתב שמסתימת לשון השו"ע משמע שדווקא לארוס חשיב סעודת מצוה, אך הביא דיש מקילין גם באחר המוזמן לסעודת אירוסין, [דרישה וא"ר]. [שם איירי לענין לפוטרו מלחזור ולבער חמץ שיש לו בבית ולסמוך על ביטול לחוד].

קנין הלכה

מראי מקומות

חכם שהוא למד הימנו, אך הביא שבתה"ד [סי' עז] מבואר שבכל גווני הוי דבר מצוה. וכתב השעה"צ [ס"ק טו] שזה מכלל שאילת שלום וכבוד הבריות. והמ"ב [ס"ק ב] הביא את הא"ר שכתב דוקא בחבירו חכם.

ה. לילך ע"מ להתפלל בציבור, המהרי"ל הסתפק אם חשיב דבר מצוה, והמג"א ציין למה שכתב בסי' צ [ס"ק ל] בשם הרא"ש דר"א שיחרר עבדו כדי להשלים מנין. וכתב הרא"ש דיש בזה עשה דרבים שנא' ונקדשתי בתוך בני ישראל, ואפילו במילתא דרבנן כגון לשמוע קדיש וקדושה, וכך פסק המשנה ברורה [ס"ק ד].

ו. כתב התה"ד [סי' עז] דמותר לערב כדי לילך לפרדס יפה כדי לטייל ולשמוח שם, דגם זה חשיב דבר מצוה.

ז. כתבו תוס' [דף פב. ד"ה אין] דלילך לראשי העיר הגויים כדי לדאוג לצרכי בני העיר הוי דבר מצוה.

ח. כתב המג"א [ס"ק ב בשם הש"ג] שאם הוא רחוק מביתו והוא מניח עירוב כדי שיוכל להגיע לביתו, הוי ג"כ דבר מצוה.

ט. הרוצה לברוח מגויים העלולים להזיקו בגופו או בממונו הוי דבר מצוה אף כשין בדבר חשש סכנה, כן משמע במשנה [דף לו:].

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין שאין לערב עירובי תחומין בין השמשות הוא בגמרא שבת דף לד..

ועיין משנה ברורה [לעיל סי' רסא ס"ק ז] שהביא דהלבוש כתב דכאשר מערב לדבר מצוה ה"ז מותר אף בבין השמשות, ולפי דבריו כתב המשנ"ב שם שצ"ל דמה שאסרו לערב ביה"ש היינו במערב ברגליו, דשרי אף לדבר הרשות [עיין לעיל סעיף א בנידון מערב ברגליו]. ובספר עולת שבת אסר להניח עירוב תחומין אף כשמערב לדבר מצוה, וציין שם המשנ"ב ששתי הדיעות האלו כבר הובאו במאירי.

<u>עירב בין השמשות אם חל בדיעבד</u>

הראשונים נחלקו במי שעבר ועירב עירוב תחומין בין השמשות:

א. הרמב"ם [פ"ו הי"ג] היקל דספיקא דרבנן לקולא,[39] וכן דעת רש"י [שבת דף לד: ד"ה שניהם].

ב. תוס' [שם ד"ה שניהם] והרא"ש [שם סי' כב] סוברים דאף בדיעבד אינו עירוב.

והשו"ע [סעיף זה] הביא רק את דעת הרמב"ם שהיקל בזה, אך המג"א ושאר פוסקים כתבו שהיש חולקין [המובאים להלן סעיף ג] חולקים גם כאן, ועיי"ש בביה"ל [ס"ג ד"ה ויש] שהביא שרוב הראשונים אוסרים אף בדיעבד, אמנם כתב הביה"ל [ד"ה ואם] דנראה שאם הניח את העירוב בזמן ביה"ש דר' יהודה,[40] שלפי ר' יוסי הוי ודאי יום, יש להקל.

ביאורים והערות

39. כתב רע"א [דרוש וחידוש מערכה ד ד"ה והנה] דאין מחמירין בזה כדין ספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין [שהרי יכול ללכת גם לאחר השבת], שדין זה דדבר ששיל"מ נאמר רק לגבי דבר שינתן לעשותו רק פעם אחת כגון אכילה, ולכן אמרינן דבמקום שיעשנו בשבת על סמך קולא דספיקא דרבנן יעשנו למחר בהיתר גמור, אבל דבר שאפשר לעשותו גם היום וגם מחר, י"ל דלא אמרינן בו חומרא דדשיל"מ [והיא סברת הצל"ח ביצה דף כד:]. אמנם לעיל [סי' שח סעיף ז] לא נקט רע"א כסברא זו, וכן מבואר גם בפת"ש [יו"ד סי' קב ס"ק ו] שרע"א לא ס"ל כסברת הצל"ח.

40. בגמ' [שבת דף לד:-לה.] מבואר שבין השמשות דר' יהודה מתחיל בזמן שקיעת החמה, ונמשך ג' רבעי מיל [ונחלקו הפוסקים בשיעור מיל אם הוא יח דקות או כב ומחצה או כד דקות], ובין השמשות דר' יוסי מתחיל אחרי ביה"ש דר' יהודה והוא קצר מאוד, זה יוצא וזה נכנס. ["שקיעת החמה" לפי שיטת הגאונים, היא הזמן של כיסוי גוף השמש מעינינו, ולדעת ר"ת שקיעת החמה היא ג' מילין ורביע אחרי

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין הוא בגמ' שבת דף לד., ונתחדש בה שמקילין בעירוב בין השמשות בין אם הונח בודאי מבעוד יום ונאכל בביה"ש [ויש ספק אולי נאכל מבעוד יום ולא קנה העירוב], ובין אם הונח העירוב בבין השמשות ולא נאכל עד שחשיכה, [שבאופן זה אולי הונח בלילה ולא קנה העירוב], וקמ"ל דאמרינן בשניהם דספיקא לקולא ולכן מקילין לומר לגבי העירוב הראשון שהרגע שבו נאכל כבר היה לילה, ולגבי העירוב השני מקילינן לומר שהרגע שבו הונח בביה"ש היה יום.[41]

ונחלקו הראשונים אם דין זה נאמר רק בעירובי חצירות, אבל בעירובי תחומין אין להכשיר את העירוב השני שהונח בין השמשות, או שנאמר גם בעירובי תחומין:

א. דעת הרמב"ם [פ"ו הי"ג] ורש"י [שבת דף לד.] שדין זה נאמר גם בעירובי תחומין, וסוברים דאף שתחומין חמירי ויש להם עיקר מן התורה מ"מ מקילין בספיקם.

ב. דעת התום' והרא"ש והרשב"א והריטב"א ועוד ראשונים [עיין ביה"ל ד"ה ויש] שלא הקלו אלא בעירובי חצירות, אבל בעירובי תחומין אין להקל בספק אלא כשיש חזקה להיתר, כגון כשיש ספק אימתי נאכל העירוב, ולא בספק בעלמא. והשו"ע הביא את דעת הרמב"ם בסתמא ואת שיטת החולקים עליו הביא כיש חולקין, ומשמע שנקט לעיקר להקל בזה, אך הביה"ל [ד"ה ויש] הביא שרוב הראשונים מחמירים בזה לכן כתב שצ"ע לדינא אם להקל בזה.[42]

בדעת התום' וסיעתם המחמירים בספק עירוב תחומין, הביא הביה"ל [ד"ה ויש] דנחלקו הראשונים באיזה ציור מהאופנים הנ"ל החמירו בספק:

דעת הרשב"א [בעל התום' בתום' שבת דף לד. ד"ה שניהם] שבציור שבגמ' שאמרו לו שנים להניח להם עירוב שני העירובים פסולים, שגם העירוב שהונח מבעוד יום ונאכל בין השמשות פסול, ולא אמרינן שיש לעירוב זה חזקה דמעיקרא שהונח בכשרות, דחזקה שייכא רק כשיש לנו ספק מתי נאכל העירוב אם מבעוד יום או משחשיכה, ותלינן מחמת החזקה לומר שנאכל בשעה מאוחרת יותר, אבל כשראינו את הזמן שבו נאכל והוא בין השמשות, לא שייכא בזה חזקה לומר שזמן זה הוא כבר לילה, וכ"ש שהעירוב השני שהונח בין השמשות פסול, שבודאי אין לו חזקת כשרות. אמנם ברשב"א ובריטב"א [עירובין דף עו.] כתבו שרק העירוב השני שהונח בין השמשות פסול הואיל ואין לו חזקת כשרות, משא"כ העירוב הראשון דהונח בכשרות. והביה"ל נתקשה קצת מאי שייכא בזה חזקה, וכתב דכיון

ביאורים והערות

כיסוי גוף השמש מעינינו].

41. עיין שו"ת נוב"י [מהדו"ק יו"ד סי' סה] שכתב להסתפק אם יאמר בזה דין שני שבילין, שאם בא להישאל עליו ועל חבירו אין מקילין בתרתי דסתרי, וכתב דממה שנקטו בגמ' את הציור באופן שאדם אחד הניח את שני העירובים ולא נקטו באופן ששנים הניחו שני עירובין, משמע שבא לרמוז שאפילו הוא שואל על שניהם בב"א מקילינן, והניח בצ"ע.

42. ובשו"ת משכנות יעקב [או"ח סי' קל] כתב שהמעיין בסוגיית הגמ' בעירובין [דף לה.-לו.] יראה דמה שהצריכו חזקת כשרות לעירוב הוא משום דכאשר אין לעירוב עצמו חזקה יש לאדם חזקת תחום ביתו הפוסלת את העירוב, אלא שנידון זה תלוי בדין ספק דרבנן כשיש חזקה להחמיר, דנחלקו בזה שם בגמ' ר"מ ור' יוסי לענין טמא בטומאה דרבנן שיש ספק אם טבל, שר"מ היקל ור' יוסי החמיר. וכיון שר' יוסי החמיר לילך בתר חזקת הטומאה, ה"נ אינו מיקל לענין עירוב אלא כשיש חזקה לעירוב. אבל לפי ר"מ המיקל בספק דרבנן אף כשיש חזקה לאיסור ה"נ יש להקל בעירוב. ולהלכה נחלקו הראשונים, שהרמב"ם [פ"י מקואות ה"ו] פסק כר"מ לקולא, והרשב"א פסק לחומרא, והש"ך [כללי ס"ס ס"כ] הביא רק את דעת הרשב"א להחמיר בזה, והפר"ח נחלק ופסק כהרמב"ם.

ומעתה הקשה המשכנות יעקב דכיון שהטור בהלכות נטילת ידים פסק להקל כר' מאיר, א"כ למה פסק בהלכות עירובין להחמיר, ולא הביא דין זה בהלכות תחומין רק בהלכות עירובי חצירות.

קנין הלכה

מראי מקומות

שסו"ס אנו מסופקים בזמן הזה שבו נאכל אי חשיב יום או לילה, תלינן שבודאי היה העירוב קיים עד הזמן שצריך להתקיים מדינא [ולכן תלינן מחמת החזקה שזמן זה היה לילה].

<u>עירוב שהונח מבעוד יום ונאכל בבין השמשות דר' יהודה</u>

עיין ביה"ל [ד"ה נאכל] שנסתפק אם הא דמקילינן לפי הרמב"ם ורש"י והשו"ע בעירוב שנאכל ביה"ש, אם הוא גם בנאכל בביה"ש דר' יהודה, [ועיין בהערה בסעיף הקודם דהיינו שיעור ג' מיל אחר שקיעת החמה], או דכיון שלפי ר' יוסי זמן זה של ביה"ש דר' יהודה הוא ודאי יום, ועיקר ההלכה במחל' ר' יהודה ור' יוסי היא כר' יוסי,[43] רק שלענין זמן כניסת השבת מחמרינן כר' יהודה, א"כ אפשר שאין להקל בעירוב שנאכל בזמן זה.

<u>סעיף ד</u>

מקור הדין שמברכים על עירובי תחומין הוא ברמב"ם [פ"ו הכ"ד] וכן הביא המ"מ בשם ספר העתים. והראב"ד נחלק וכתב דלא נצטווינו לעשות עירוב תחומין, דבשלמא עירוב חצרות נצטוינו לעשותו כדי לעשות היכר שלא להוציא מרה"י לרה"ר, אבל עירוב תחומין אינו אלא קולא. והמ"מ ביאר דעת הרמב"ם שהברכה היא על כך שנצטוינו שלא לצאת חוץ לתחום אלא ע"י עירוב, וכשם שמברכין על נט"י ושחיטה.

<u>המערב ברגליו האם מברך</u>

כתב הפמ"ג [סי' תט מ"ז ס"ק ז] שהמערב ברגליו אינו מברך, דכיון שכאשר מערב ברגליו סגי במחשבה ואין האמירה מעכבת, לא תיקנו חכמים ברכה על דברים שבלב, ואף אם יאמר בפיו לא יברך, וכמו שכתב [סי' תלז] לענין ביטול חמץ שלא תיקנו ע"ז ברכה אלא כאשר מבטל בפיו, וסיים דצ"ע. ויש שהביאו ראיה מלשון ספר תוספת שבת [סימן זה ס"ק י] שסובר שגם המערב ברגליו טעון ברכה.

<u>סימן תמז</u>

<u>סעיף א</u>

מקור הדינים שבסעיפים א-ג הוא בגמ' עירובין דף לח ע"א וע"ב.

בסעיף זה נתבאר הדין שיו"ט ושבת הסמוכים זה לזה נחשבים שתי קדושות ואינם בגדר קדושה אחת, ויש בדבר להקל ולהחמיר, להקל, שיכול לערב עירוב תחומין ליו"ט ולא לשבת או איפכא, וכן יכול לערב עירוב אחד ליו"ט ועירוב אחר לשבת, וכפי שיבוארו פרטי הדינים להלן [סעיפים ב-ג], ולהחמיר, שאם רצה לקנות שביתה לשני הימים והניח עירוב לשם כך, ונאכל עירובו ביום הראשון, אין לו עירוב ליום השני כיון שהיום השני הוא קדושה בפ"ע.

<u>ראש השנה הוי קדושה אחת</u>

מבואר בגמרא ביצה [דף ד:] ששני ימים טובים של ראש השנה הם קדושה אחת, ולכן ביצה שנולדה ביום הראשון אסורה גם

ביאורים והערות

43. עיין שער הציון [סי' רלג ס"ק כא] שכתב לענין זמן תפילת מנחה בדיעבד, דאפשר שאף לדעת הגאונים [והגר"א שאחז בשיטתם] שאחרי השקיעה מתחיל זמן בין השמשות, מ"מ בשעה"ד יכול לסמוך על ר' יוסי וכפשטות סוגיית הגמ' בברכות [דף ב.] ובפסחים [דף ב.] דקיי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא.

ביום השני, וכן אין אפשרות לערב ליום הראשון לצד אחד וליום השני לצד אחר.

ונחלקו הראשונים בדין זה:

א] הרמב"ם [פ"ח ה"ח] והרשב"א [עבודת הקודש סי"א] כתבו שראש השנה נחשב קדושה אחת גם לקולא, שאם הניח עירוב ונאכל ביום הראשון קנה שביתה לשני הימים.

ב] הראב"ד השיג על הרמב"ם דלא אמרו קדושה אחת אלא לחומרא ולא לקולא.

<u>להלכה</u>: המשנה ברורה [ס"ק יא] פסק כהרמב"ם.[44]

ועיין מג"א [ס"ק א] שהקשה מסימן תקג שנתבאר שאסור לבשל בר"ה מיום ראשון ליום שני, דלא אמרו קדושה אחת אלא להחמיר ולא להקל.

וכתב המג"א דצ"ל דאף דקדושה אחת הן מ"מ יום הראשון הוא עיקר ויום השני טפל לו, [נראה דכוונתו שביחם ליום הראשון יש לדון את היום השני כיום חול], ולכן לענין בישול מיום ראשון לשני שפיר אסר השו"ע [סי' תקג], משום דיש לראותו כמבשל מיו"ט לחול, אבל לענין עירוב תחומין גם עד כמה שנחשוב את היום השני כיום חול ביחס לראשון, שפיר אפשר לסמוך על העירוב שהונח מעיו"ט, דהא ביום חול מותר לצאת מחוץ לתחום.[45]

<u>שני ימים טובים של גלויות</u>

בגמ' ביצה מבואר ששני ימים טובים של גלויות הוו בגדר ספק, ולכן ביצה שנולדה בזה מותרת בזה, וכן יכול לערב ב' עירובין שונים לשני הימים.

<u>שבת ויוה"כ הסמוכים זה לזה</u>

כתב הרמב"ם [פ"ח הי"א] דנראה שבזמן שהיו מקדשים על פי הראיה והיו שבת ויוה"כ סמוכים זה לזה הרי הם קדושה אחת, והטעם משום שכל האסור בזה אסור גם בזה. וכתב הרשב"א [עבודת הקודש] דכן נראה.

<u>סעיף ב</u>

דיני עירוב תחומין ביו"ט שחל בערב שבת [וכן בשבת שחל בערב יו"ט] ובשני ימים טובים של גלויות המתבארים בסעיף זה מיוסדים על שני נידונים עיקריים:

ביאורים והערות

44. כתב בספר נתיבות שבת [פרק מח הערה ה] שאם אחד מימי ר"ה חל בשבת הרי שני הימים הם שתי קדושות, ונפק"מ שבזמן שמקדשין ע"פ הראייה ונפל יום שני של ר"ה בשבת, ועירב מעיו"ט ונאכל עירובו ביום הראשון, אין לו עירוב לשבת. אמנם כשחל יום א' של ר"ה בשבת והניח עירוב מעיו"ט, נמצא שיש לו עירוב ליום הראשון שהוא גם יו"ט וגם שבת, וזה מועיל גם ליום השני אף אם נאכל ביום הראשון שהוא קדושה אחת עם היו"ט שיש ביום הראשון.

45. והגר"א [סי' תקג] כתב שלפי הרמב"ם שהם קדושה אחת גם לקולא, מותר גם לבשל מיום ראשון לשני. והביה"ל [סי' תקג] תמה דהא מן התורה ביום הראשון קודש והשני חול והרי אסור לבשל מיו"ט לחול. ותירץ דאמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים, ולכן הבישול מיו"ט לחול אינו אסור מהתורה אלא מדרבנן, ולענין איסור דרבנן די בזה שתיקנו יו"ט שני של ר"ה כקדושה אחת. ולפי"ז כתב שם הביה"ל שלפי הגר"א בדעת הרמב"ם אין לבשל מיו"ט ראשון לשני אלא בשעה מוקדמת, באופן שאם יבואו אורחים יוכלו לאכול מהתבשיל, ואסור לבשל בסמוך ליציאת היום הראשון. אמנם להלכה נקטינן שבכל ענין אין לבשל מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט השני.

קנין הלכה

מראי מקומות

א] **<u>איסור הכנה</u>**

בגמ' [עירובין דף לח: וביצה דף ב.] מובאים דברי רבה הדורש מהפסוק והיה ביום הששי והכינו, חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט, ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט.

וכתבו התוס' [דף לח. ד"ה משום] שאיסור זה הוא מן התורה. ומתבאר בגמ' [ביצה דף ב.] שאיסור זה הוא אף בדבר הנעשה מאליו, כגון ביצה שנולדה בשבת שאחרי יו"ט, שנגמרה הביצה במעי התרנגולת ביו"ט, ונמצא שיו"ט הכין לשבת, ויש בביצה זו איסור תורה.[46]

ולכן אם אדם מניח עירוב ביו"ט לצורך שבת שאחריה, נמצא שיו"ט הכין את העירוב של שבת ויש בזה איסור הכנה דרבה.[47] ויש גם אופנים שאינם בגדר הכנה ממש רק נאסרו מדרבנן משום דנראין כהכנה, ויתבארו פרטי הדינים להלן.

ב] **<u>איסור קניית שביתה ביו"ט או בשבת</u>**

כיון שעירוב תחומין מהני מטעם קניית שביתה, וה"ז כקונה בית בשבת, לכן אסרו חכמים להניח עירוב מיו"ט לשבת שאחריו. ולהלן יתבאר באיזה אופנים הקלו בזה.

ונבאר עתה כמה אופנים של עירוב תחומין לצורך יו"ט ושבת סמוכים זה לזה:

א] אם הניח מערב יו"ט שני עירובים, האחד לצורך יו"ט והשני לצורך שבת שאחריו, הרי זה כשר, ואין לחוש בזה לאיסור הכנה ולא לאיסור קניית שביתה ביו"ט כיון שהכל הונח מערב יו"ט, וזה הדין הפשוט במשנה [דף לח.].

וכן אם הניח פת אחת לצורך שני הימים, ומשאיר אותה באותו מקום לצורך היום השני, [והיינו שרוצה גם ביום השני לקנות שביתה לאותו צד], ה"ז כשר אם יודע שאכן הפת קיימת גם ביום השני.

ב] אבל אם עירב בפת ליום טוב ולמחר בא ליתן פת אחרת לעירוב, מבואר בגמרא [דף לט.] דאסור אף אם בא לקנות שביתה באותו מקום. וכתב רש"י הטעם דכיון שנותן עכשיו פת חדשה צריך לקרות עליה שם עירוב, וה"ז מכין מיו"ט לשבת, וכן כתב השו"ע.[48]

ג] וה"ה דאם עירב בפת ליום הראשון ונטל את העירוב אחרי שקידש היום וחזר למחר, ובא ליתנו במקום אחר ע"מ לקנות שביתה לשבת במקום השני ה"ז אסור, כן כתב הרשב"א וכ"כ הפרישה, והובא במשנה ברורה [ס"ק כג], ודלא כהט"ז [ס"ק ג]. והטעם כתב הרשב"א דכיון שאתמול לא היה לו היתר בצד הזה ועכשיו הותר, נראה כמכין מיו"ט לשבת.[49]

ביאורים והערות

46. ולפי תוס' ועוד ראשונים איסור זה של הכנה [הנקרא הכנה דרבה] אינו שייך לאיסור הכנה משבת לחול, שהוא איסור קל, שלא יעשה מעשים בשבת המכינים מלאכה לימות החול, כגון שלא יחשיך על התחום כדי לילך מיד במוצאי שבת לתלוש פירות מהפרדס.

47. ונתבאר בגמ' [דף לח:] שיש שני עניינים של הכנה בהנחת עירוב מיו"ט לשבת [וכן משבת ליו"ט]: א. עצם חלות העירוב, שאם העירוב היה חל ביו"ט לצורך השבת שאחריה היה זה בגדר איסור הכנה דרבה, אך הואיל וקיי"ל דתחילת היום קונה עירוב ולא סוף היום, [פירוש חלות העירוב היא בתחילת יום השבת ולא בסוף היום של ערב שבת], לכן לא מיקרי שהעירוב חל ביו"ט לצורך השבת שאחריו, ולכן אין בזה איסור הכנה. ב. מלבד עצם חלות העירוב, אם צריך לעשות מעשה ביו"ט, או אף לומר אמירה כדי שיחול העירוב, גם מעשה ואמירה אלו נחשבים הכנה מיו"ט לשבת או עכ"פ נראים כהכנה, וה"ז אסור, ויש בזה פרטים רבים שיתבארו להלן, מתי ה"ז נראה כהכנה ומתי אינו נראה.

48. אף שמצד עצם חלות העירוב מיו"ט לשבת אין איסור הכנה הואיל ותחילת יום השבת קונה עירוב, ונמצא ששבת הכינה לעצמה, מ"מ את האמירה שאומר שבעירוב הזה יהא מותר לילך, אינו יכול לומר בשבת, כיון שאינו יכול לכוין את הרגע של תחילת השבת, וצריך לומר זאת קודם השבת, ונמצא מכין מיו"ט לשבת באמירתו, כן מבואר ברש"י [דף לח: ד"ה והא קא מכין] ובשעה"צ [ס"ק יג].

49. והפרישה כתב דכיון שעקר את העירוב ממקומו שלא ע"מ להחזיר לאותו מקום, נעקר ממנו שם עירוב וה"ז כמערב בפת חדשה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ד] עירב בפת ליום הראשון מערב ברגליו ליום השני, כך מבואר בגמ' [דף לט.].[50]

ה] ולענין מי שלא עירב ליום ראשון כלל, ובא לערב ברגליו ליום השני, עיין שער הציון [ס"ק ט] שהביא שבריטב"א מבואר דאסור, משום דנראה כמכין מיו"ט לשבת.[51] ובשעה"צ הוסיף טעם, דאסור לקנות שביתה ביו"ט.[52] וכתב השעה"צ [ס"ק ח] דכן מוכח מהרשב"א בחידושיו דא"א לערב ברגליו בתחילה מיו"ט לשבת, וכן כתב הט"ז [ס"ק א], אך הוסיף השעה"צ שברשב"א [עבודת הקודש] לכאורה לא משמע כן, והניח בצ"ע.

ו] עירב ברגליו ליום הראשון ובא לערב בפת ליום השני, אסור, כך מבואר בגמ' [דף לט.]. ונתבאר שם הטעם שאין מערבין בתחילה בפת, והיינו דכאשר קורא לפת שם עירוב בתחילה, הרי זה כמכין מיו"ט לשבת.

ז] עירב ברגליו ליו"ט הראשון מערב ברגליו ליום השני, כן מבואר בגמ' [דף לח:], והיינו שמערב בשתיקה ואינו אומר בפיו שקונה שביתה למחר, ולכן אינו נראה כמכין מיו"ט לשבת. ונחלקו הראשונים בדין זה:

א. הריטב"א והרשב"א [בחידושיו] כתבו דהא דשרי לערב ברגליו ביום השני הוא דוקא באותו מקום בו עירב אתמול, דאז אינו נראה כמכין מיו"ט לשבת, אבל אינו יכול לערב ברגליו במקום אחר.

ב. ברשב"א [עבודת הקודש] מפורש שיכול לקנות שביתה ברגליו גם במקום אחר. והובאה המחלוקת בזו בשו"ת נוב"י [מהדו"ת או"ח סי' מח], ובגליון רע"א בשו"ע.

והטור והשו"ע כתבו כהריטב"א שמערב ביום השני ברגליו באותו מקום.

<u>להלכה</u>: הנוב"י נקט להקל בזה אם הדבר נחוץ ולצורך גדול. אמנם הבית מאיר צידד להחמיר, וכן כתב בשעה"צ [ס"ק יא] דנראה דיש לחוש ולהחמיר.

<u>בדיעבד</u>

בכל הדינים הנ"ל כל היכי שכתוב שאסור לערב, גם בדיעבד לא חל העירוב. [אך כתבו הב"ח והא"ר שבמקום שהתירו לערב ברגליו בשתיקה ועבר ואמר בפיו, קונה בדיעבד שביתה, והובא בביה"ל ד"ה שאינו].

<u>עירוב מיו"ט לחבירו בשני יו"ט של גלויות</u>

בגמרא ביצה [דף יז.] איתא אמר ר"ח בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו [פי' מיו"ט ראשון ליו"ט שני של גלויות] ומתנה [פי' שאומר אם היום קודש ומחר חול איני צריך לעירוב, ואם היום חול ומחר קודש הריני קונה שביתה בפת זו]. ורבא אסר, ואמרו בגמ' דטעמו של רבא דאסר הוא משום "דלמיקני שביתה בשבתא לא", ופירש"י דלא התירו לקנות שביתה ביו"ט אפילו מספק.

והובא דין זה בשו"ע לקמן [סי' תקכח ס"ב].

ביאורים והערות

50. ולא נתפרש בגמרא אם הא דמערב ברגליו הוא דוקא באותו מקום בו עירב בפת או אף במקום אחר. והנה לפי מש"כ שהעה"צ [ס"ק ח] דמעבודת הקודש משמע שאפשר לערב ברגליו בשני אף אם לא עירב בראשון כלל, פשיטא שיכול לערב בשני במקום אחר, אך לפי הריטב"א שאסר לערב בשני אם לא עירב בראשון יש לעיין בזה, ולכאורה צריך להחמיר, ועיין להלן [אות ז], אלא כ"ז כאשר כבר קנה שביתה ביום הראשון בפת או ברגליו, אבל אם לא קנה שביתה ביום הראשון ה"ז נראה כמכין מיו"ט לשבת.

51. והיינו דאף שמבואר בגמ' [דף לח:] דיכול אדם לערב ברגליו בשתיקה, בלי לומר בפירוש שקונה שביתה, ולכן אין בזה איסור הכנה, מ"מ סובר הריטב"א דלא הקלו

52. משא"כ כאשר כבר עירב בפת או ברגליו ביום הראשון, אין הוא קונה שביתה חדשה ולא אסרו בכה"ג.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>האם שייך איסור הכנה בב' ימים טובים של גלויות</u>

המשנ"ב [ס"ק יט] כתב בשם החיי אדם שגם מיו"ט ראשון ליו"ט שני של גלויות ה"ז אסור משום הכנה, אמנם לכאורה לא מצינו שיהא איסור הכנה דרבה שייך מיו"ט ראשון ליו"ט שני של גלויות, שהרי ממ"נ אחד מהם חול ולא שייך לומר שהיתר ההליכה ביו"ט השני הוכן ביו"ט הראשון, וכך כתב בשו"ת נודע ביהודה [מהדו"ת או"ח סי' מח].[53] [ומה דאסור בעלמא לעשות הכנות מיו"ט ראשון ליו"ט שני אף כשאין בהן איסור מלאכה, הוא משום שיו"ט שני כחול לגבי יו"ט ראשון והוי כטורח בשבת לצורך חול דאסור, אך אינו ענין לאיסור הכנה דרבה שיש לו עיקר מן התורה].

<u>הניח בדיעבד עירוב תחומין מיו"ט ראשון ליו"ט שני</u>

רוב הפוסקים נקטו לאסור להניח עירוב תחומין מיו"ט ראשון של גלויות ליו"ט שני, אף כשאין שני היו"ט סמוכים לשבת, וכמבואר ברשב"א [עבודת הקודש], ודלא כהנוב"י [הנ"ל] שהיקל אף לכתחילה.

אמנם בדיעבד אם הניח פת לעירוב מיו"ט לחבירו [על תנאי] כתב הא"ר [סי' תקכח] דחל העירוב, והובאו הדברים בפמ"ג [מ"ז ס"ק ב] ובביה"ל [ד"ה מפני].

<u>סעיף ג</u>

מקור הדין שצריך שיוכל להגיע ביו"ט הראשון אל העירוב שהניח מערב יו"ט לצורך היום השני הוא בגמרא דף לח:, ונתבאר שם הטעם דבעינן שתהא סעודה הראויה מבעוד יום, והיינו דאף שמצד עצם חלות העירוב לשבת שאחרי היו"ט היה סגי בזה שיעמוד בכניסת השבת בתוך אלפיים אמה מהעירוב של שבת, [ולמקום הזה הוא יכול להגיע גם מבעוד יום כי הוא בתוך אלפיים לעירוב שהניח ליו"ט שלפני השבת], מ"מ לא סגי בזה אלא בעינן שמכח תחום העירוב של יו"ט יוכל להגיע אל העירוב עצמו של שבת, דבעינן שיוכל לאוכלו מבעוד יום, דכך תיקנו חכמים שאף שקניית השביתה היא בתחילת השבת [ולא בסוף היום שלפני השבת], מ"מ בעינן שתהא סעודה הראויה לאכילה מבעוד יום.

ונמצא עיקר הדין המבואר בסעיף זה, שצריך שיהא העירוב של שבת בתוך תחום אלפיים של העירוב של יו"ט.

וכתב המג"א [ס"ק ג] שמשמע מדברי המ"מ שדין זה נאמר גם בשני יו"ט של גלויות, דאף שממ"נ אחד מהם חול, מ"מ אין לו עירוב ליום השני כיון שבפועל אינו יכול להגיע אל העירוב ביום הראשון, אף שהוא רק מחמת הספק.

<u>סעיף ד</u>

מקור הדין של איסורי חצירות ומבואות ביום הכיפורים הוא בגמ' כריתות דף יד. דיש עירוב והוצאה ליום הכיפורים, וכן פסק הרמב"ם [פ"ח ה"ד].

איסורי תחומין נוהגין אף ביו"ט כמבואר בגמרא בכמה וכמה מקומות, וכ"ש שנוהגין ביוהכ"פ.

הא דמערבין עירובי חצירות וכן עירובי תחומין במאכלים אף שאסור לאוכלם ביוה"כ, מבואר בגמרא [דף ל] "אמרו להם ב"ה

ביאורים והערות

53. עיי"ש בנוב"י שהביא את דברי תוס' [ביצה יז. ד"ה מאי] שכתבו בסוף דבריהם שהאיסור הוא משום הכנה, אך כתב שלדבריהם איירי הגמ' בב' יו"ט של גלויות הסמוכים לשבת, שבזה בודאי קונה שביתה לשבת, רק הספק הוא אם קונה ביום חמישי או ביום שישי, ואת זה אסרו אף כשעושה מספק, אבל בעלמא בב' יו"ט שאינם סמוכים לשבת כתב הנוב"י דלא שייך איסור הכנה דרבה כלל.

קנין הלכה

מראי מקומות

לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכיפורים", ומשמע מסגנון הלשון דהטעם משום שהעירוב ראוי לקטנים, וכן פירש"י [שם ד"ה שמערבין].[54]

סעיף ה

בגמרא [ביצה יב.] מבואר שביו"ט מותר להוציא ספר תורה וקטן, דאף שאין זה הוצאה לצורך אוכל נפש, אמרינן דמתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, וכן כתבו הראשונים דהוצאה שלא לצורך כלל אסורה. ונחלקו אם יש בזה איסור תורה [כן דעת התוס' והרא"ש שם] או איסור דרבנן [כן משמע מרש"י ומהרמב"ם פ"א משביתת יו"ט].

ודנו הראשונים אם גזירת איסורי דיורין ותקנת עירובי חצירות ושיתופי מבואות נאמרו ביו"ט:

א] הרי"ף [ביצה דף ו.] כתב וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות ושיתופי מבואות. וכתב הר"ן [שם ד"ה וקיימא] שמשמע מהרי"ף שגם הוצאה שלא לצורך כלל לא נאסרה בחצירות ומבואות, ורק בכרמלית אסרו. [לכאורה משמע כן גם ברמב"ם (פ"ח עירובין ה"ד), והגר"א (סי' תקיח ס"א) כתב דזו גם דעת הרא"ש. וכתב הר"ן הטעם דכיון שרוב ההוצאות נעשות לצורך, לכן לא גזרו איסורי חצירות כלל ביו"ט, אף שלא לצורך].

ב] אבל ברשב"א [עבודת הקודש] מבואר שאסר הוצאה שלא לצורך כלל גם בחצירות ומבואות. וכתב הר"ן שבחידושים כתב הוכחה מלשון הגמרא כשיטת הרשב"א.

<u>להלכה</u>: השו"ע בסימן זה כתב בסתמא שביו"ט לא תיקנו עירובי חצירות, ומשמע שמותר להוציא מבית לחצר אף שלא לצורך כלל.

והרמ"א [סי' תקיח ס"א] הביא את פסק הר"ן שכתב שאם הניח עירוב חצירות מותר להוציא אף שלא לצורך, והיינו שהחמיר בזה.[55] והמשנה ברורה [סי' תקיח ס"ק י] הביא את דברי הרש"ל שכתב שנוהגים שלא לעשות עירובי חצירות בערב יו"ט וכדעת המחבר, וכתב הרש"ל שאין לשנות המנהג, אמנם לכתחילה כתב כשמערב עירובי חצירות בערב פסח לכל שבתות השנה יכלול גם יו"ט, ויאמר ולכל יו"ט כדי לצאת גם דעת המחמירים.[56] והוסיף הרש"ל שאין זה נקרא שינוי המנהג כיון שאינו עושה מעשה חדש.

והמשנה ברורה העתיק [סי' תטז] כדברי הרש"ל האלו. והחזו"א היה מניח עירוב חצירות גם בערב יו"ט ואמר שעושה כדעת הרמ"א שהחמיר בזה [ארחות רבינו ח"ב עמ' קא].

ביאורים והערות

54. והנה קי"ל דאין מערבין במאכלות אסורות, ולא אמרינן דראויים הם לחולה שיש בו סכנה, ואעפ"כ מערבין ביוה"כ על סמך הא דחזי לקטנים, ומזה למד המרחשת [ח"א סי' יב בהערה] שקטן לא נצטוה כלל להתענות ביוה"כ, ואין זה מטעם פיקוח נפש, [ולכן פשוט שאין איסור לספות לקטן].

55. והמאמר מרדכי [סי' תקיח] תמה למה הרמ"א לא השיג על השו"ע בסי' תטז.

56. והוסיף הרש"ל דמי שמערב בכל ערב שבת יאמר יהא מותר לנו להוציא "בשבת זו וביו"ט הבא עלינו לטובה".

שאלות לחזרה

או"ח הלכות עירובין סי' תו – תטז

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב שעה"צ וביה"ל

<u>סימן תו</u>

א. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוצרך ליפנות;
1) כשיש במקומו מקום צנוע - האם מותר לו להתרחק משם?
2) כשאין במקומו מקום צנוע - כמה מותר לו ללכת למקום צנוע?
3) האם יש עדיפות שיתקרב לאותו מקום שיצא משם?
4) ומה יעשה כשלצד תחומו מקום הצנוע יותר רחוק מבצדדים אחרים?

ב. אחרי שנפנה במקום הצנוע, כמה מותר לו ללכת משם;
1) כשלא מצא עד תחומו ונכנס לשם?
2) כשמצא בתוך ד׳ אמות של התחום?
3) כשמצא הרחק מתחומו?
4) כשמצא בתוך תחום עיר אחרת שלא שבת בה?

ג. 1) מה הטעם שהתירו ללכת ליפנות?
2) מה הגדר של מקום צנוע בשדה?
3) כשיש לו מקום צנוע סמוך לבתי עכו״ם ומרוחק יותר יש לו סמוך לבתי יהודים, האם יכול להרחיק עד בתי היהודים, ומה הטעם?

ד. 1) אדם שיצא מתחומו לדעת - כשחוזר לתחומו ליפנות האם הוי כאילו לא יצא?
2) האם דינים אלו של כבוד הבריות שייכים גם בקטנים או רק בגדולים?

<u>סימן תז סעיף א</u>

ה. מי שיצא חוץ לתחום ברשות, כגון מיילדת או לפיקו״נ וכדו׳;
1) כמה יש לו באותו מקום שהגיע לשם?
2) ומה הדין אם שיעור זה מובלע בתוך תחומו שיצא משם?
3) ומה הדין אחר שעשה הפעולה שהוצרך לצאת בשבילה?
4) ומה הדין אם הגיע לעיר?

<u>סעיף ב</u>

ו. יצא ברשות ובאמצע הדרך הודיעו לו שכבר נעשית המצוה שיצא בשבילה;
1) כמה יש לו ללכת ממקום שעומד עכשיו?
2) ומה הדין אם מקצת התחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך השיעור שיש לו?
3) אם שב לתחומו - האם יש לו ג״כ אלפיים לכל רוח?

<u>סעיף ג</u>

ז. 1) יצאו להצלת נפשות ומפחדים להשאר שם, האם מותרים לחזור למקומם בשבת?
2) אם יש להם כלי זין, האם מותרים להחזירם אתם בשבת?

<u>סימן תח סעיף א</u>

ח. 1) האם מותר לעשות עירובי תחומין לכתחילה - לדבר מצוה ולדבר הרשות?
2) למה נקרא ׳עירובי תחומין׳?

ט. כשהניח עירובי תחומין בריחוק אלף אמה מביתו שבעיר לכיוון מזרח, כמה יכול לילך בשבת מביתו לכיוון מזרח?

י. באופן הנ״ל, כשחוזר ממקום עירובו לכיוון מערב, האם יכול להמשיך ללכת מביתו לכיוון מערב;
1) כשאלף אמה מביתו כלים באמצע העיר?
2) כשאלף אמה מביתו כלים בסוף העיר?
3) כשאלף אמה מביתו כלים מחוץ לעיר?

יא. כשהניח עירובו בריחוק אלפיים אמה מביתו שבתוך העיר לכיוון מזרח וחוזר ממקום עירוב עד ביתו, האם יכול ללכת מביתו לכיוון מערב, וכמה;
1) בעיר שלן בה?
2) כשלן במקום שביתתו וכלה מדת האלפיים שלו באמצע העיר?
3) כשלן בעיר זו והגיע מדתו בחצי עיר אחרת?
4) כשהיה בבין השמשות לבד בביתו ואח"כ הלך למקום קניית עירובו ורוצה לחזור ללון בביתו?

יב. לדעת השו"ע;
1) האם יכול להניח עירובו בתוך אלפיים אמה מהעיר והוא יותר מאלפיים אמה מביתו?
2) ולדעה זו, בכה"ג כשלן בביתו והלך בשבת למקום עירובו ורוצה לחזור, עד היכן מותר ללכת?
3) ומה הביאור בדבר לחלק בין הליכה לחזרה?
4) והאם בעינן שיהיה בבין השמשות בבית הסמוך לחומת העיר?

יג. 1) מה הדין לדעת הרמ"א בשאלה הנ"ל?
2) איך פסקו האחרונים כדעת השו"ע או כדעת הרמ"א?
3) איך הכריע הביאוה"ל בזה?

יד. כשהניח עירובו בריחוק אלפיים אמה מביתו, והוא לן בבית ועדיין לא יצא מביתו;
1) האם מותר לו לילך מביתו לצד האחר בתוך העיר, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם נמלך משביתתו?
3) ומה הדין בערב שבת השניה?

טו. כשמניח עירובי תחומין, שיש לו אלפיים אמה לכל רוח;
1) האם מותר לילך מביתו לכל רוח או רק נגד המקום שקנה שביתה?
2) איך מחשבין אלפיים אמה לכל רוח, כשהוא בעיר וכשהוא בשדה?
3) אם פגע עיר בתחומו וכלתה מידתו בסוף העיר, האם מותר לו לילך בכולה?
4) והאם מותר לילך חוצה לו, לצפון ולדרום, ומה הטעם?
5) ומה הדין בכה"ג שכלתה מידתו באמצע העיר?
6) והאם בעינן שיהיה כל רחבה מובלעת בתוך התחום?

<u>סעיף ב</u>

א. מי ששובת במקום אחד והניח עירובו בעיר אחרת כדלהלן, האם יש לו את כולה וחוצה אלפיים אמות או רק ד' אמות או פחות מכן;
1) כשהניחו ברשות היחיד המוקף מחיצות?
2) כשהניחו בעיר חרבה, שהיו בה דיורין ונחרבה, ומחיצות החומה נשארו?
3) כשהניחו במערה הראויה לדיורין?
4) כשהניחו במערה שאינה ראויה לדיורין?
5) כשמחיצות העיר לא היו מוקפות לשם דירה?
6) כשהקיפה רק סאתים?

<u>סעיף ג</u>

ב. 1) המניח עירובו בתוך עירו ששובת שם, מה דינו ומה חידוש בהלכה זו?
2) המניח עירובו בעיבורה של עיר או באמה אחרונה של העיבור, מהיכן מודדין תחומו?

<u>סעיף ד</u>

ג. המניח עירובו מחוץ לתחום;
1) האם מודדין לו משם, ומה הטעם?
2) האם נשאר לו שביתתו בביתו, ומה הטעם?

<u>סימן תט סעיף א</u>

ד. הנותן עירובו בבית הקברות כדלהלן, האם עירובו עירוב, ומה הטעם;
1) כשמניחו שם בשביל כהן?
2) כשמניחו בשביל ישראל על קבר של בנין מעצים ואבנים?
3) כשמניחו בשביל ישראל על קבר של בנין שהוא כוך מהקרקע?
4) כשמניחו בשביל ישראל על קבר של קרקע?
5) כשמניחו בשביל ישראל על הקרקע שבצדדי הקבר?

ה. 1) דבר שמניחין לעירוב האם צריך להיות ראוי דוקא למי שהניחוהו בשבילו?
2) מקום הנחת העירוב האם צריך להיות ראוי דוקא למי שהניחוהו בשבילו?

ו. הניח העירוב בבית הפרס;
1) האם הוי עירוב לישראל?
2) האם הוי עירוב לכהן, ומה הטעם?

ז. 1) מה הנפק"מ בין בית הקברות לבית הפרס לגבי כהן ליכנס שם עם אהל זרוק?
2) ולפי"ז מה הדין אם הניח העירוב בשביל כהן בקבר יחידי של קרקע עולם, ומה הטעם?
3) האם צריך גודל מסויים למגדל?
4) האם צריך כלי מסויים ליטול משם העירוב?

<u>סעיף ב-ג</u>

ח. נתכוין לשבות ברה"ר והניח עירובו באופנים דלהלן, האם הוי עירוב, ומה הטעם;
1) כשהניח עירובו ברשות היחיד?
2) כשהניח עירובו בכרמלית?
3) כשהניח עירובו על גבי אילן למעלה מעשרה?
4) כשהניח עירובו על גבי אילן למטה מעשרה?
5) כשהניח עירובו בראש הקנה או הקונדס הצומחים מן הארץ?
6) כשהניח עירובו בראש הקנה או הקונדס והם רכים כירק?
7) כשהניח עירובו בראש קנה תלוש ונעוץ בקרקע רה"ר גבוה עשרה ורחב פחות מארבעה?
8) כשהניח עירובו בראש קנה תלוש ונעוץ בקרקע רה"ר גבוה פחות מעשרה ורחב ארבעה?
9) כשהניח עירובו בראש קנה תלוש ונעוץ בקרקע רה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה?
10) כשהניח עירובו רחוק שמונה אמות ממקום שנתכוין לשבות שם?
11) כשהניח עירובו רחוק שבע וחצי אמות ממקום שנתכוין לשבות שם?

<u>סעיף ה</u>

ט. המניח עירובו בסוף התחום ונתגלגל מחוץ לתחום, האם הוי עירוב;
1) כשנתגלגל בתוך ארבע אמות?
2) כשנתגלגל מחוץ לארבע אמות?

י. 1) מה הדין אם גלגלו בעצמו בכוונה?
2) ומה הדין אם הניחו בתוך התחום רחוק מסוף התחום ונתגלגל מחוץ לתחום?
3) ומה הסברא לחלק בין הניחו בתוך התחום להניחו בסוף התחום?

יא. באופנים דלהלן האם הוי עירוב;
1) אבד עירובו או נשרף או נטמאה - מבעוד יום?
2) אבד עירובו או נשרף או נטמאה - משחשיכה?
3) ספק אם נאבד מבעוד יום או משחשיכה?
4) ספק אם הונח מבעוד יום או משחשיכה?
5) הניח לכתחילה ספק טריפה?

<u>סעיף ז</u>

יב. היוצא מביתו בערב שבת והחשיך בסוף התחום ולא אמר כלום, האם קונה אלפיים אמה;
1) כשיצא סתמא וחשכה לו סוף תחומו ולא נתכוון לקנות שם שביתה?
2) כשיצא על מנת להחשיך שם כדי לקנות שם שביתה?
3) והאם בעינן שיחשוב בהדיא כשמגיע לשם כדי לקנות שביתה או סגי שיצא מביתו על מנת כן?

יג. מי שבא בדרך וחשכה לו;
1) האם קונה אלפיים אמה בלא אמירה?
2) והאם צריך שיכוון לקנות שם שביתה?

יד. 1) עיקר תקנת מצות עירוב היתה שביתה ברגל או עירוב בפת?
2) האם עירוב ברגל מועיל ע"י שליח?

טו. כשמערב במזון, מה שיעור המזון שצריך להניח שם;
1) כשמערב לחולה או זקן?
2) כשמערב לחולה והמזון אינו ראוי לו?
3) כשמערב לרעבתן?
4) כשמערב לאדם בריא?
5) כשמערב בלפתן?
6) כשמערב בחומץ?

טז. 1) האם יכול לערב בככר שנשבע שלא יהנה ממנו, ומה הטעם?
2) האם סגי בשיעור שתי סעודות לכולם יחד או צריך שיעור שתי סעודות לכל אחד ואחד?
3) מה הדין כשהניח העירוב ולא אמר שזה יהיה לעירוב?

יז. 1) בחורים האוכלים אצל בעלי בתים שבתיהם בשדה וחוזרים לבית רבם, מהיכן מודדין להם תחומם, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם היו כל בין השמשות בבית הבעל-הבית, ומה הטעם?
3) רועים הלנים בשדה ואוכלים בביתם שבעיר, מהיכן מודדין להם, ומה הטעם?

<u>סעיף ח</u>

יח. 1) האם מהני לשלוח העירוב ע״י שליח?
2) האם אמירת הנוסח מעכבת?
3) והאם מהני כששליח מניח העירוב ובעה״ב אומר הנוסח?

יט. 1) מה טעם אינו יכול לשלוח ע״י חרש שוטה וקטן?
2) והאם מהני כשעומד מרחוק ורואה שמניחים במקום שצום?
3) ומאי שנא מעירובי חצירות דמהני ע״י קטן?
4) והאם יכול לשלוח ע״י מי שאינו מודה בעירוב?

כ. ביקש משמעון להניח העירוב ושלח לשמעון ע״י חרש שוטה וקטן או נכרי;
1) האם מהני כשלא ראה שהגיע אליו?
2) האם מהני כשראה שהגיע אליו ולא ראה שנתן לו?
3) האם מהני כשראה שהגיע אליו וראה שנתן לו?

כא. האם אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו באופנים דלהלן;
1) כששמעון שתק ולא הבטיחו שיקבלו ויניחו לשם עירוב?
2) באיסור דאורייתא?
3) באיסור דרבנן?

<u>סעיף ט</u>

כב. אמר לאחד: צא וערב לי, וערב עליו באיזה רוח שרצה, האם הוי עירוב, ומה הטעם;
1) כשנתוודע לו רק אחר שחשיכה לאיזה רוח עירב?
2) כשרגיל לערב תמיד למזרח ועירב עליו למערב?
3) כשידע שרצון המשלח לערב ברוח זו ועירב ברוח אחרת?

<u>סעיף י</u>

כג. 1) כשביקש לערב בדבר מסויים או במקום מסויים ושינה מדעת המשלח, האם הוי עירוב, ומה הטעם?
2) והאם יש נפק״מ אם עירב משל משלח או משל שליח?

<u>סעיף יא</u>

כד. מי שבא בדרך ורוצה לקנות שביתה במקום מסויים, האם קנה שביתה באמירה לבד, וכמה יכול ללכת, באופנים דלהלן;
1) כשאינו מכיר שום מקום ואומר סתם: 'שביתתי בסוף אלפיים מכאן'?
2) כשמכיר מקום מסויים או סלע ואומר: 'שביתתי במקום ההוא'?
3) כשמכיר אילן שהוא בסוף אלפיים אמה ואומר: 'שביתתי תחתיו בעיקרו'?
4) כשציין מקום השביתה בתל גבוה עשרה טפחים או בבקעה עמוקה עשרה טפחים?

כה. באופנים דלעיל;
1) האם בעינן שיגיע למקום ההוא מבעוד יום?
2) ומה הדין אם יכול להגיע למקום ההוא בין השמשות?
3) האם סגי שיכול להגיע למקום ההוא בנחת?
4) והאם סגי שיכול להגיע למקום ההוא ע״י ריצה?
5) ומה הדין אם בשעה שאמר היה יותר מאלפיים אמה עד המקום ההוא ובשעה שקידש היום הגיע לתוך אלפיים, ואם היה רץ היה יכול להגיע קודם שחשיכה?

כו. אם לא יחד מקום שביתתו, שאמר סתם שקונה שביתה תחת האילן ולא אמר 'בעיקרו', האם קנה שביתה וכמה יכול ללכת - באופנים דלהלן - ומה הטעם;
1) כשהאילן עיקרו בתוך התחום ומקצת ענפיו יוצאים מחוץ לתחום?
2) כשהאילן עומד כולו בתוך התחום?

כז. האומר שביתתי תחת אילן פלוני, באיזה אופן קנה שם שביתה;
1) כשיש תחתיו שמונה אמות או יותר?
2) כשיש תחתיו פחות משמונה אמות?

כח. אם לא ציין מקום שביתתו תחת האילן, האם ההלכה כדעה ראשונה בשו״ע או כדעת הרמב״ם;
1) לגבי אם קנה שביתה תחת האילן?
2) לגבי אם יש לו שביתה במקומו?

סעיף יב

כט. היו שני אנשים יחד, אחד מכיר מקום מסויים והשני אינו מכיר, באיזה אופן יכולים שניהם לקנות שביתה במקום ההוא?

סעיף יג

ל. 1) הא דמהני לקנות שביתה באמירה בעלמא למי שבא בדרך, האם הוא דוקא כשאין בידו פת או אף כשיש בידו פת?
2) מה טעם הקלו בענין זה דמהני אמירה בעלמא למי שבא בדרך יותר מלמי שהוא בביתו?
3) מי שהוא בביתו ואמר: 'שביתתי במקום פלוני', האם יש לו שביתת ביתו, ומה הטעם?

סימן תי סעיף א

לא. כשנתכוין לקנות שביתה במקום מסויים ויצא מעירו ללכת לשם, ואח״כ החזירו חבירו או שחזר מעצמו ללון בביתו וללכת למחר, האם קנה שם שביתה, ומה הטעם;
1) כשיצא שלא על מנת לערב רק ללכת למקום אחר בסוף ארבעת אלפים אמה מכאן?
2) כשיצא על מנת לערב?
3) ומה הדין כשנמלך לגמרי לחזור לביתו?
4) ומה הדין כשאינו מכיר שום מקום מסויים לקנות שביתה באמצע הדרך?
5) והאם בענין שיהיה דוקא עני כדי לקנות שביתה באופן הנ״ל?

לב. 1) האם מועיל לעני שאין לו מזון שתי סעודות לקנות שביתה במקום מסויים כשהוא בביתו ואומר 'שביתתי במקום פלוני'?
2) האם מועיל לעשיר שהחזיק בדרך לקנות שביתה במקום מסויים כשהוא בביתו ואומר 'שביתתי במקום פלוני'?
3) והאם יש נפק״מ בין עני לעשיר כשהוא בא בדרך?

סעיף ב

לג. הקונה שביתה בריחוק מקום;
1) מה הדין אם עדיין לא יצא לשדה רק ירד מן העליה לילך לאותו מקום וקודם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו?
2) ומה הדין כשחזר מעצמו לפני שיצא מפתח החצר?
3) יצא מביתו והחזיק בדרך, האם צריך לומר שביתתי במקום פלוני או סגי שגמר בלבו?
4) מי שבא בדרך, האם צריך לומר שביתתי במקום פלוני או סגי שגמר בלבו?

לד. 1) מי שיצא ברגליו ועומד במקום שקונה שביתה, האם צריך לומר שביתתי במקום פלוני או סגי שגמר בלבו?
2) עשיר העומד בעירו ומחשיך על התחום, האם צריך שיכוון לקנות שביתה?
3) ומאי שנא מבא בדרך וישן שקונה שביתה ללא כוונה?

סעיף ג

לה. אנשי העיר ששלחו אחד מהם להוליך עירובם למקום ידוע והחזיק בדרך והחזירו חבירו ולא הניח עירובם;
1) האם הם קנו שביתה, ומה הטעם?
2) והאם הוא קנה שביתה, ומה הטעם?

סימן תיא

לו. שלח שליח לערב לו והניח העירוב רחוק ממנו יותר מאלפיים אמה וביתו קרוב לו בתוך אלפיים אמה;
1) מה הטעם שאין עירובו עירוב?
2) אלו נפק״מ יש בין הטעמים?
3) והאם נשאר לו שביתת ביתו?
4) ומאי שנא מבא בדרך דאמרינן בכה״ג לא יזוז ממקומו?

לז. אם הניח השליח עירובו בתוך אלפיים אמה וגם ביתו בתוך אלפיים אמה;
1) האם קנה שביתה במקום עירובו?
2) והאם נשאר לו שביתת ביתו?

<u>סימן תיב</u>

לח. שני עירובין שנעשו בשבילו אחד לצפון ואחד לדרום, כמה יכול ללכת, באופנים דלהלן, ומה הטעם;
1) כשכל עירוב מונח בסוף אלפיים מביתו?
2) כשכל עירוב מונח בסוף אלף אמה מביתו?
3) כשעירוב אחד מונח אלף אמה לצד מזרח ועירוב אחד חמש מאות אמה לצד מערב?

<u>סימן תיג</u>

לט. המערב לרבים;
1) מה טעם צריך שיהיה מזון שתי סעודות לכל אחד?
2) ומה הדין אם אין בו מזון שתי סעודות לכל בני העיר רק למקצתן?
3) והאם צריך להניח כל המזון בכלי אחד?
4) האם צריך להודיע לכל מי שעירב בעדו, ומה הטעם?
5) האם צריך להודיע מבעוד יום או גם בבין השמשות סגי?
6) באופן שהודיע לכל בני העיר ונתרצו כולם לסמוך על זה אבל לא היה שיעור מזון שתי סעודות לכולן, האם מקצתן יכולין לילך או אף אחד לא, ומה הנידון בזה?

מ. 1) כשהודיעו מבעוד יום, ולא גמר בלבו לסמוך עליו מבעוד יום אלא לאחר שתחשך, האם הוי עירוב?
2) כשלא הודיעוהו מבעוד יום, מה טעם אינו יכול לומר בלילה שהוברר הדבר שרצה לסמוך מבעוד יום?
3) כשמבעוד יום גמר בלבו שלא לסמוך על העירוב האם מועיל כשנתרצה משתחשך?

מא. 1) אורח שהגיע בערב שבת קודם חשיכה לבעל הבית שהניח עירוב שיוכל לילך לסוף ארבעת אלפים אמה, האם יכול האורח להצטרף ולילך עם בעל הבית?
2) ומה הדין כשידע בעל הבית שהאורח עומד להגיע וזיכה גם בשבילו?

מב. 1) מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה, ואמר איזה מהם שארצה אלך ואסמוך עליו, האם צריך להחליט על הליכתו מבעוד יום או מועיל גם בשבת בבוקר?
2) אמר לשלשה הריני מערב על איזה מכם שארצה, ולא בירר את מי רוצה עד שחשכה, האם הוי עירוב?

מג. שמע שהחכם עומד לבא והניח שני עירובים ואמר לאותו צד שיבא החכם יקנה לי עירוב;
1) מה הדין כשהחכם בא לרוח אחד לפני בין השמשות, והוא לא ידע עד למחר?
2) ומה הדין כשהחכם עוד לא הגיע בבין השמשות?

<u>סימן תיד סעיף א</u>

מד. אין מערבין עירובי תחומין לאדם אלא לדעתו. האם הוא יכול לערב לדלהלן שלא מדעתם, ומה הטעם;
1) לבנו ובתו הקטנים?
2) להנ"ל כשאינם סמוכים על שולחנו?
3) לעבדו ושפחתו הכנענים?
4) לבנו ובתו הגדולים?
5) לעבדו ושפחתו העברים?

מה. אם האב לא הניח עירוב והניח אדם אחר בשביל בניו הקטנים ועבדו ושפחתו העברים, האם עירובו קים, ומה הטעם;
1) לגבי בנו ובתו הקטנים?
2) לגבי עבדו שופחתו העברים?

מו. עירב לבנו ובתו הגדולים או לעבדו העברי או לאשתו;
1) כשלא מיחו ושמעו ושתקו, האם מהני עירובו?
2) ומה הדין אם לא הודיע להם רק משחשיכה?
3) ומה הדין אם עירב למשרת בזמננו ולא הודיע לו רק משחשיכה?
4) ואיזה תנאי בעינן עוד כדי שיחול העירוב בשבילם?

מז. עירב לבנו ובתו הגדולים או לעבדו העברי או לאשתו;
1) מה הדין אם מיחו תיכף כששמעו?
2) מה הדין אם שתקו ואחר כך מיחו?
3) מה הדין אם שתקו בצהרים כששמעו ועוד קודם חשיכה מיחו?
4) מה הדין אם מיחו בצהרים כששמעו ועוד קודם חשיכה חזרו ונתרצו?
5) ומה הדין אם עירבו עירוב אחר קודם חשיכה?

סעיף ב

מח. קטן באופנים דלהלן האם צריכים לערב עליו, ומה הטעם;
1) פחות מבן שש?
2) בן שש?
3) בן שש ויום אחד?
4) בן ארבע או חמש כשאביו בעירו?

מט. 1) מה טעם קטן יוצא בעירוב אמו, הא אין מערבין אלא לדבר מצוה וקטן לא בר מצוה הוא?
2) ומה הנפק״מ בין הטעמים?
3) אם לא עירבה אמו ועירב עליו אביו, האם יוצא בעירובו?
4) ומה הדין אם זיכה לו אביו בהדיא?
5) ומה הדין כשאין לו אמא ר״ל?

סימן תטו סעיף א

נ. 1) כשמערב ברגליו, האם מערבין גם לדבר הרשות?
2) כשמערב בפת, האם מערבין גם לדבר הרשות?
3) סעודת נישואין או אירוסין, האם מיקרי דבר מצוה?
4) להקביל פני חבירו חכם או שאינו חכם, האם מיקרי דבר מצוה?
5) לטייל ביו״ט או בשבת בפרדס, האם מיקרי דבר מצוה?
6) אם עירב לדבר הרשות האם הוי עירוב?

סעיף ב

נא. 1) האם מערבין עירובי חצירות לכתחילה בבין השמשות?
2) האם מערבין עירובי תחומין לכתחילה בבין השמשות, ומה הטעם?
3) מה הדין בדיעבד אם עירב עירובי תחומין בין השמשות, ומה הטעם?
4) ומה הדין בדיעבד אם עירב בבין השמשות דרבי יהודה?

סעיף ג

נב. 1) עירב לאחד מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות, ועירב לשני בין השמשות ונאכל עירובו משחשיכה, האם קנו עירוב, ומה הטעם?
2) והאם לענין עירובי תחומין יש להחמיר בבין השמשות דרבי יהודה או אפשר להקל כרבי יוסי?

סעיף ד

נג. המניח עירובי תחומין;
1) האם מברך, ומה מברך?
2) איך אומר 'וצונו' כשאם אינו רוצה ללכת אינו צריך עירוב?
3) והאם הברכה מעכבת?
4) מהי נוסח האמירה כשמערב לעצמו וכשמערב לרבים?
5) והאם האמירה מעכבת - כשבירך וכשלא בירך?

סימן תטז סעיף א

נד. כשיש שני ימים קודש, כדלהלן, האם יכול לערב שני עירובין שאחד יחול ליום הראשון והשני ליום השני, ומה הטעם;
1) ביום טוב הסמוך לשבת, מלפניה או מאחריה?
2) בשני ימים טובים של גלויות?
3) בשני ימים של ראש השנה?

סעיף ב

נה. עירב עירוב אחד לשני ימים, האם סגי שעומד עד שחשיכה או צריך שגם בליל שני יהיה שם בין השמשות עד שחשיכה;
1) ביום טוב הסמוך לשבת, מלפניה או מאחריה?
2) בשני ימים טובים של גלויות?

3) בשני ימים של ראש השנה?

נו. 1) כיצד הוא עושה שיהיה לו הפת גם בבין השמשות דליל שני, ביו״ט ובשבת?
2) נאכל הפת בראשון, האם קנה העירוב לראשון או לשני?
3) לא עירב בראשון לא בפת ולא ברגליו, האם יכול לערב בשני בפת או ברגליו, ומה הטעם?

נז. עירב ברגליו בראשון;
1) האם מועיל לשני הימים או שצריך לערב ברגליו גם בשני?
2) איך מערב ברגליו ליום השני כשהוא עדיין יום ראשון?
3) כשעירב ראשון לרוח אחת האם יכול לערב ליום השני לרוח אחרת?

נח. 1) האם יכול לערב ליום השני בפת שלא עירב בו ביום הראשון?
2) ומה הדין בדיעבד ביום טוב הסמוך לשבת, מלפניה או מאחריה?
3) ומה הדין בדיעבד בשני ימים טובים של גלויות?

נט. 1) עירב בראשון במאכל, האם יכול לערב בשני ברגליו?
2) אם רצה לערב בשני בפת, האם צריך שיהיה באותו מקום עצמו, ומה הטעם?
3) והאם יכול לומר שזה העירוב למחר?
4) בדיעבד אם אמר האם נתבטל העירוב?

<u>סעיף ג-ה</u>

ס. 1) מה טעם צריך שלא יהיו שני העירובין רחוקים זו מזו יותר מאלפיים אמה?
2) יום הכיפורים האם נוהג בו עירובי תחומין ועירובי חצירות?
3) יום טוב האם נוהג בו עירובי תחומין ועירובי חצירות, ומה הטעם?
4) כשמערב עירובי חצירות לשבת האם יכלול בה גם יום טוב, ומה הטעם?

שאלות הנוגעות למעשה

או''ח הלכות עירובין סי' תו – תטז

מיוסדות על טור וב''י, שו''ע ט''ז ומג''א, משנ''ב שעה''צ וביה''ל

א. באופן שצריך ללכת לבית חולים שלצורך כך צריך עירוב.

1. אם הבית שלו רחוק יותר מארבעת אלפים מהמקום שצריך להגיע, האם יש לו עצה להניח עירוב.
2. ואם יניח את העירוב מחוץ לעיר האם יוכל ללכת לבית חולים ולחזור.
3. האם יכול לשהות בכניסת השבת בביתו או שצריך בשעת כניסת השבת להיות בסוף העיר.
4. האם יש הבדל אם ילך לשם בלילה או בבוקר.

[ת״ח סעיף א׳, שו״ע, רמ״א, מ״ב סק״ג, וסקי״א, שעה״צ סקי״א, ביה״ל ד״ה רחוק. חזו״א סימן פ׳ ד״ה מ״ב].

ב. הניח עירוב כדי להגיע לבית חולים.

1. מרחק מסויים אחרי הבית חולים נגמר שיעור אלפיים, באיזה אופן יכול ללכת לשהות בהמשך השבת אצל קרוב שגר בחלק השני של העיר.
2. ועד היכן ודאי מותר, והיכן אסור.
3. אם המרחק בין עירו לעיר שהבית חולים בה הוא קצת פחות מאלפיים, האם יועיל לו להניח את העירוב בעיר השניה.

[ס״א].

ג. היה בכניסת השבת בבית חולים.

1. הניח עירוב תחומין כדי שיוכל לחזור לעירו, ממקום ההנחה עד העיר יש פחות מאלפיים אמה, אבל עד דירתו יש יותר מאלפיים, האם יכול לחזור לדירה שלו, או רק לעיר.
2. ואם היה בביתו בכניסת השבת אבל הניח עירוב במרחק יותר מאלפיים מדירתו, אבל פחות מאלפיים מסוף העיר, האם יכול בליל שבת כשעדיין בעיר, ללכת לבית הכנסת שנמצא בעיר בכיוון ההפוך מהמקום שמתכונן לצאת.
3. ואם רצה להדר ובכניסת שבת הלך לקצה העיר מקום שכבר תוך אלפיים לעירוב, האם יכול לחזור לבית שלו מיד אחרי כניסת שבת.

[ס״א, מ״ב סק״ז סק״י -י״א, שעה״צ סק״ה].

ד. בין עירו לעיר שאליו צריך להגיע יש כמעט אלפיים.

1. האם יכול להניח את העירוב בכל מקום שהוא בעיר השניה.
2. והאם יש הבדל בין אם יניחנו בין הערים לבין אם יניחנו בעיר השניה.

[כנ״ל].

ה. האם יכול להניח את העירוב:

1. בתוך ארון נעול.
2. ע״ג גדר גבוה שניתן להגיע אליו רק באמצעות סולם שאמורים להביאו מצד השני של הכביש.
3. הניח את העירוב אצל יהודי בישוב השני אבל בעל הדירה לא נותן להכנס לאכול את העירוב אצלו אלא יוציא לו את זה לרחוב.

4. האם יש הבדל בזה אם כל הישוב מגודר כראוי או לא.
5. הניח את העירוב בתוך מפעל סגור שרק לשומר הגוי יש מפתח וגם הוא מגיע רק בשבת בבוקר.

[סימן ת״ט ס״א, ס״ב, וס״ד].

ו. החליט בליל שבת שרוצה ללכת למקום שאפשר להגיע אליו רק ע״י עירוב

1. האם יועיל שעכשיו אומרים לו שיש עירוב לשם.
2. האם יש הבדל באיזה צורה עשה המניח את עירוב.
3. והאם יש הבדל אם הוא עצמו לפחות ידע בער״ש שקיים כזה עירוב או שלא ידע כלל.
4. והאם יש הבדל אם היה לו צד ללכת או שכלל לא עלה בדעתו והתחדש מצב או רצון ללכת.
5. קשה לו להגיע למקום הנחת העירוב האם יכול לשלחו ע״י חברת שליחויות, והאם יש הבדל מי השליח.
6. האם צריכים ליידע היכן בדיוק העירוב מונח.
7. נמצא במקום שמסתבר שהרבה מהנופשים ירצו ללכת מרחק שחוץ לתחום, האם יכול להניח ולזכות עבור כולם ובשבת להודיע כך לכל הנופשים.
8. האם אדם אחר צריך לזכות ממנו לכולם.
9. איזה כמות של מאכלים צריך לצורך כך.
10. והאם יכול לתת רשות לבעלי המקום שמניח אצלם את העירוב שיאכלו אותו אחרי כניסת השבת.

[סימן ת״ט ס״ח, וסימן תי״ג, וסימן תי״ד].

ז. בר״ה חסר בעלי תקיעה לזקנים וחולים.

1. מבקשים ממנו ביום הראשון ללכת לכיוון אחד וביום השני ללכת לכיוון השני, לצד אחד מהם צריך עירוב תחומין האם זה מגביל אותו להליכה לצד שני.
2. רוצה ביום השני של ר״ה להתפלל בעיר אחרת שצריך עירוב להגיע אליו, מה יעשה לצורך כך.
3. והאם זה מגביל אותו במידה מסויימת למרחקי הליכה ביום הראשון.
4. בשבת אמור להיות בבית וביו״ט של שבועות שהוא למחרת רוצה להיות בישיבה שהדרך להגיע אליו הוא רק ע״י עירוב, האם יכול והאם יגביל אותו בהליכה בשבת לבית הכנסת וכדו׳.